DE VENEFICIS,

QVOS OLIM *SORTILEGOS, NVNC autem vulgò Sortiarios vocant,*

DIALOGVS:

IN QVO QVÆ DE HOC argumento quæri ſolent, breuiter & commodè explicantur.

Tractatus propter varias & controuerſas de hac quæſtione hominum ſententias vtiliſsimus, & rerum capitalium iudicibus maximè neceſſarius.

Per Lambertum Danæum.

APVD EVSTATHIVM VIGNON,
ANNO M. D. LXXIIII.

423865B

SVMMA TOTIVS disputationis capita.

1 Vox Sortiarius quid notet, & vnde deducta.

2 Vtrum sint quidam Sortiarij, id est, ex Satanicorum veneficorum genere.

3 In quæ rerum genera Sortiarij venena sua effundere possint, vt noceant.

4 Qua ratione quibúsve modis Sortiarij intoxicent.

5 Qua pœna digni sint Sortiarij.

6 Vtrum liceat homini Christiano vti Sortiariorum ope.

7 Qua tãdem ratione nobis à Sortiariorum maleficiis cauere possimus.

LECTORI SALUTEM.

QVæ ſit & quanta huius argumẽti vtilitas, ſatis ex ipſa diſputatione poſtea apparebit. Ne curioſis tamen hominum ingeniis potius quàm ſobriis, hoc datum eſſe cuiquam videatur, hoc anteſtari, Lector beneuole, & verè quidẽ licet, me & amicorũ precibus & multorũ quæſtionibus vexatum tãdem hoc ſcripti genus edere voluiſſe. Nihil habet anilium fabularum, quas ſi collegiſſem, ex paruo in immenſum, & 14. librorum volumen, hic tractatus excreuiſſet. Continet igitur ea tantum quæ cer-

tissima rerum gestarum historia testantur, & piorum doctorúmque scriptorum iudicia, denique quid ex Dei verbo in tota hac controuersia sit statuendum. Nouum etiam esse hoc argumentum, & ab iis qui de Dæmonũ illusionibus tractarũt, totum hũc locum integrum relictum, qui legerint, mecum fatebuntur. Interim hoc quicquid est suscepti in tuam gratiam laboris, Lector humanissime, æqui bonique consule, & in tuum cõmodum fruere. Vale, Datum Genabi ad Ligerim, Calend. Iull. 1574.

DE

DE VENEFICIS, QVOS VVLGO SORTIARIOS VOCANT, DIALOGVS.

Interlocutores.

Antonius & Theophilus.

Antonius.

MIRA ſunt, Theophile, quæ nuper quidam Lutetia Pariſiorum redeuntes narrauere, Nimirum tribus abhinc menſibus infinitum penè veneficorum hominum numerum in Gallia deprehenſum eſſe, de quorum crimine à ſummo ipſo Pariſienſi ſenatu iam pronuntiatum eſt, quotidiéque iudicia exercentur, prout huius ſceleris rei ad eum ex variis prouinciis adducuntur varij. Et quod magis mirere, huiuſmodi etiam ex quolibet hominum ordine annotantur quidam, imprimíſque nobiles, tum viri tum fœminæ, docti etiam, & qui rerum

cognitione habẽtur insignes. Quid enim de vulgo hominũ imperito illo & ignaro d cam? quales agricolæ, vinitores, pastores, coloni, artifices, reliquíque eiusdem generis, & ij etiam vel iam senes & adhuc iuuenes, è quibus certo certius est penè innumerabiles esse veneficos & Sortiarios.

THEO. Neque tu nihil, neque omnia dicis, Antoni, quando affirmarunt fide digni homines etiam corpore mancos & debiles, quales cæci, in eorum numero reperiri: Inter quos vnus nomine Honoratus cæteris notior capitis supplicio senatus decreto Lutetiæ affectus est, de quo planè incredibilia narrantur, cùm ipse è sodalitio xv. viginti virorum, vt vocant, id est, è trecentorum cæcorum collegio esset. Et sanè quod ad me attinet, nihil necesse erat in eam sententiam, de qua tamen ambigunt multi, me magis confirmari, nimirum esse quosdam veneficos & Sortiarios. De quo sum bene persuasus, idque iampridem, & tam firmis, vt spero, rationibus, vt qui eas intellexerit, amplius apud se de eo non sit dubitaturus: tum deinde in eo ipso sum planè confirmatus, quòd variis in mũdi regionibus huius-

huiuſmodi maleficos homines animaduerti. Nam qui non tantùm Galliam noſtram, ſed reliquos celebres orbis populos & partes perluſtrarunt, accuſatos & conuictos, & damnatos huius ſceleris quamplures viderunt ipſi. Et ne percurram omnes, vna Sabaudica natio tot, tantos, tamque confertos horum hominum greges habet, vt exſtirpari nullo modo poſſint, quicquid iudicū illius loci ſeueritas in puniendo, & diligentia in perquirendo conetur. adeò vt vel in vna ciuitate homines pluſquam 80. numero, vnius anni ſpatio capitis pœna mulctati audiantur.

ANT. Hoc certè quod refers ſtupendum maximè eſt.

THE. Aliud addam atque etiam admirabilius, eò iā audaciæ & furoris quoſdam ex iis veniſſe, vt palàm & ingenuè profiteantur ſe, ſi quem magni nominis virum pro duce nacti ſemel fuerint, tanto eſſe numero, tāque magno, vt vel contra vnum aliquem regem bellum apertè gerere audeant, de quo ſperent artis ſuæ auxilio tam facilè ſe victoriā reportaturos, quàm olim Hunni de Sigiberto Francorum rege, magicis incantationibus ob-

tinuerunt, quemadmodum Gregorius Turonenſis epiſcopus & Francorum hiſtoriographus, libro 4. cap.29. eueniſſe tradit.

ANT. At plerique tamen iſtas planè fabulas eſſe credunt, ſiqui venefici & Sortiarij eſſe dicantur, nec ſibi perſuadent poſſe quenquam ab iis lædi. Itaque hanc tuam ſententiam irrident, quòd nulla firma certáque ratione niti videatur.

THEO. Non ſum eius rei neſcius, Antoni, & certè memini cùm Genabi ad Ligerim agerem, veneficum quendam nòn tantùm accuſatum & deprehenſum, ſed ab illius vrbis magiſtratibus poſt iuſtam legitimámque criminis inquiſitionem damnatum, qui ad ſummum Pariſiorum ſenatum prouocauit. Nec ſenatus ipſe tũc accuſationem admiſit, ſed totũ hoc crimen & factum ludibrio habuit, atque tanquam vanũ omiſit. Sed tamen cùm idem ille veneficus in ſcelere perſtaret, multóſq; veneno ſuſtuliſſet, tandem iuſſu magiſtratus Genabi vitam laqueo finiuit.

ANT. Quid igitur, Theophile, itáne ſentis, eſſe quoſdam ex eo veneficorum genere, qui vocantur Sortiarij, poſſéque eos ipſos intoxicare ſiue homines ſiue bruta

bruta animantia,idq; diabolica arte & eo modo & ratione qua ipsi vti se confitentur & iactant?

THE. Certè quidem, Antoni, ita sentio,neque tibi si ista ficta & ementita crederem, confirmarem. Ac fortasse postquam quibus ad eam rem argumentis impellar,audieris,ipse pedibus in meam sententiam iturus es.

ANT. Licétne verò iam tibi per otium ista mihi exponere?

THE. Maximè,&vt tibi morem geram planeque satisfaciam,aliis quæstionibus, siquæ à te moueantur, paratus sum respondere.

ANT. Valde mihi in eo gratulor,quòd te tam mihi beneuolentem sum nactus, cupióque abs te, mi Theophile, ista audire.Hoc modò ingenij mei tarditati concede,vt ne me anteuertas,sed ad singula, prout à me postulabuntur,benignè &ordine respondeas.

THE. Ita faciam.

ANT. Atqui eò magis istam abs te de re tam necessaria audiẽdi & discendi occasionem oblatam esse lætor, quòd hæc sit hodie vexatissima quæstio,& quæ ferè à nullo non hominum genere agitari so-

let, ſed tam variè, vt nulli penè inter ſe conſentiant,& hi hanc, illi illam ſententiam ſequũtur, ſæpéque temeritate ingenij potius, quàm iuſta aliqua ratione de ea ſtatuunt. Præterea cùm non ſit hæc parui momenti res, verendum mihi videtur, ne ſi in ea errem, mihi poſtea fraudi ſit iſta quæſtionis tam vtilis ignoratio.

THE. Rectè iudicas, quando ipſe tam dubios animíque in ea re incertos quoſdam perſpexi, vt eodẽ die bis ſententiam mutarẽt, & poſt meridiem aliud omnino & diuerſum ſentirent ab eo, quod iidem ipſi mane vt verum laudabant. Quoſdam autem ita in eo pernegando pertinaces, & temere obſtinatos animaduerti, vt eos neque fide digni teſtes, neq; ipſa rei confeſſio conſtans crimen ſuum agnoſcentis & deteſtantis ab animi errore reuocaret, & induceret vt eſſe veneficos Sortiarios tandem crederent. Itaque omnino neceſſarium iudico quid in eo ſequendum ſit ſtatuere.

ANT. Ergo quid tu ſentias, aueo audire. Quanquam qui Lutetia reuerſi iſta nobis retulere, addebant, Ieſuitam quendam Hiſpanum nomine Maledonatum, hominem certè, vt vides, mali nominis, & omi-

& ominis, tam curioſè de toto hoc argumento diſſeruiſſe, vt nauſeam moueret ſuis etiam earum rerum auidiſſimis auditoribus, propoſito publicè themate & libello per quem ſe de Dæmonibus dicturum profeſſus eſt.

THEO. Quod verò ad me, mi Antoni, primùm atteſtari licet, me nolle tecũ de hac etſi vtili quæſtione agere, vt tibi ad vanas iſtas matheologias & curioſas diſputationes aditum patefaciam. Eſt enim curioſitas vani animi, ſtudij & occupationis parens & mater, & meritò ſemper à bonis damnata, quemadmodum Prouerb. 18. verſ. 2. ſcriptum eſt, Non complacebit ſibi ſtultus in intelligentia, niſi cùm manifeſtabitur cor eius. Sed ea tantùm gratia hoc ſum argumentum ingreſſus, vt è multorum animis eum errorem euellerem, ſi fieri poteſt, per quem vllos eſſe Sortiarios negant, vel ab iis aliquid infici & tabefieri poſſe. Itaque iſti hominũ generi fauent, verentúrque eos, ſi quando in ipſorum manus inciderint, damnare & ſupplicio afficere, quãquam apertè malefici eſſe arguantur, probentúrque Satanica & Sortiariorum arte & via in multa eſſe graſſati. Quamobrem

niſi nos hoc maximè tempore moueret neceſſitas vrgerétque, ne verbū quidem vnum de ea re facerē. Oportet enim nos imitari veteres & priſtinos illos Chriſtianos, qui è ſuis cōgreſſionibus & ſcholis omne curioſę cognitionis genus eiecerūt, libros etiā inutiles cremarūt. Id qđ factū eſſe tēpore Pauli in minore, quæ dicitur, Aſia, Actor. 19. verſ. 19. à Luca commemoratur. Et ſanè, ſi verum fateri velimus, aliæ ſunt, & eæ longè quidem vtiliores, quæque magis hominem Chriſtianū deceant, quæſtiones, quanquā fortaſſe non tam ingenij noſtri vanitati plauſibiles & gratæ, qui & ſupra cœlos vagari, & infra inferos perſcrutari cuncta volumus.

Ant. Video quid metuas, quámque timidè hoc ſuſcipias agendum, ne qui iſta audierint aut legerint, poſtea vanitatis potius quàm pietatis occaſionem inde nacti videantur, aut ipſi arripiant: quales ſunt qui iſta audire geſtiūt quidē, non tamen vt magis ſe in Dei metu confirmēt, ſub potenti ipſius manu ſubiiciāt, cumq; gratiarum actione & animi admiratione tanti tamque benigni & cæleſtis Patris bonitatem erga genus humanum (quod aduerſus Satanæ Sortiariorúmque maxi-

mas

mas & latentiſſimas inſidias conſeruat) celebrent: ſed vt campum latiſſimum ſibi oblatum putent, in quo extra veras fidei metas liberè ſpatientur. Qui certè ex eorum numero eſſe & meritò cẽſentur, qui ſemper quidem quærunt, nihil tamen addiſcunt: ſemper dubitant, nihil autem diffiniunt, 2. Timoth. 3. verſ. 7.

THE. Verum dicis, mi Antoni. Nihil enim eſſe poteſt periculoſius atque pernicioſius, quàm ſi ſtulto ſtultitię, curioſo argutiæ anſa præbeatur. Itaque in eo ipſo veniam abs te peto, Antoni, ſi ſigillatim tibi non expoſuero quæ ſint & quot genera diabolorum, quæ eorũ inter ſe differẽtiæ, qui ſtatus, qui colores, qui humores, denique quę ipſi inter ſe commercia habeant, & cætera huiuſmodi nugamenta, quæ tamen omnia ſtudioſè & diligenter perquirunt & tractant ij, qui inter doctores ſcholaſticos argutiores volunt videri. Equidem de diabolis eorúmque miniſtris Sortiariis lubẽter diſputare nõ ſoleo, quos tanquam fœdiſſima monſtra, & crudeles feras auerſor. Nec enim vllam mihi cum illis ſocietatem & fœdus intercedere velim, fitq; ſummo Dei Opt. Max. aduerſus me beneficio, vt eatenus

mihi nota ſunt eorum ſtudia, & artes, quatenus de iis verbo Dei ſacroſancto omnes edocemur. Quòd ſi vir ethnicus & portẽto æ religionis philoſophus Iamblichus, ſi Proclus, ſi frigidus certè quidem Chriſtianus Pſellus altiùs in iſtarum rerum cognitionem penetrarunt, & dæmonũ arcana diligẽtiùs perſcrutati ſunt tradideruntq; quàm ipſe coner, equidem non inuideo, facileq; illis huiuſmodi portentorum cognitionem concedo, modò mihi veram pietatis ſcientiam retineam, in eáque quotidie proficiam, quæ ſola hominibus eſt ſalutaris, per quam, vt eſt apud Ioan. 17. verſ. 3. cognoſcimus verum Deum, & quem miſit Ieſum Chriſtum.

ANT. Atqui ne ipſe quidem, Theophile, talium rerum cognitionem vilam niſi admodum ſobriam mihi optem, nec alia vnquam mihi valde placuit: ac niſi temporũ ratio, & aſſiduæ controuerſiæq; de eo hominum quæſtiones nos agitarẽt & mouerent, toto hoc argumento putarem abſtinẽdum. Quid enim hoc ipſum, Iubẽter nimirũ & cupidè iſta audire velle, aliud innuit aut præſagit quàm iã eos quodãmodo veneficos & Sortiarios fieri cupere & ſtudere? Reſponde igitur ad ea de qui-

de quibus ipſe interrogabo, & quantum quidem pulcherrimi illius libri, quo verbum Dei continetur, autoritate id intelligi decidíque poteſt.

THEO. Deum imprimis precabor, vt ipſe ad id præſtandum vires ingenij ſuppetat, méque intra ſui verbi fines coërceat, ne diuager lõgiùs. Quid enim aliud futura eſt tota hęc diſputatio noſtra, ſi ab illo abſceſſeris, quàm aniles fabulæ (quas tamen conſectantur in hoc argumento multi) & quã vt ex Scylla in Charybdin, vt aiunt, id eſt, in meros confuſionis labyrinthos tandem incidamus? Cuius rei fidem faciũt Scholaſticorum, Doctorum, & aliorum quorundã de hac ipſa re edita iam ſcripta. Scholaſtici enim, vel in vna hac quæſtione, vtrum diaboli miracula faciant, & noua corpora creent, quibus ad illudendum hominibus vtantur, quàm varij & diuerſi alij ab aliis abeunt, quãdo Scotum à Thoma Aquinate in eo diſſentientem, & ab vtroque etiam Occanum, denique aliis alios aduerſantes legimus, qui tamen omnes ex vna ſchola profecti ſunt? Verùm agè, interroga ſi quid velis.

ANT. Quæro hoc primùm ex te, Quid vocabulũ hoc Sortiarius ſignificet: vnde

etiam deductum sit, quando tu eosdem Veneficos appellas.

CAPVT I.

Quid vox Sortiarius notet, & vnde primùm sumpta sit.

THEOPHILVS.

VOx hæc, Sortiarius, proculdubio ab vsitatiore Latina, Sortilegus, deducta est, quã & ipsam homines Latini ad Græcorũ imitationẽ formauere: vt enim hi χρησμολόγους appellãt, ita Latini Sortilegos dixere. Ac χρησμολόγοι sunt qui per Satanica illa oracula futura prænũtiant: & Sortilegi *ij qui* futura diuinant ex eiusdem Satanæ reuelatione & commercio, iactis nimirum sortibus quibusdam, quales erant olim tali, hodie autem saccus cilicius qui conuertitur ad certorum verborum demurmurationem. Galli ex Latino Sortilegus, linguæ suæ morem sequentes, & facta quadã vocabuli ipsius decurtatione, fecerũt *Sorcier*. Hebræi nihil in tota hac nominum ratione vel cum Græcis vel cum Latinis hominibus, vel etiam cum nobis

Gallis

Gallis habẽt commune. Quos enim Sortiarios vocamus, eos appellant ipſi *Chobarim*, quòd malo & clandeſtino aſtu ad ſua ſcelera committenda vtantur. Sed dubitari non poteſt, quin vox Sortiarius à Sortilego antiquiore vocabulo ſumpta ſit. Id autem qua ratione euenerit, exponam. Primum omnium conſtat, ex plurimis cauſſis, propter quas mortales ſeſe diabolo adiunxerunt, ſéque illi obſtrinxerunt, hanc vnam & maximam & antiquiſſimam extitiſſe, nimirum vt, qua ſumus omnes animi vanitate & curioſitate nati, futura cognoſceremus, eaq́; etiam aliis prædiceremus. Nec enim quiſquam ſua ſorte contentus eſt, ſed certatim omnes in Dei arcana penetrare volumus, eiúſque ſummam illam præſcientiam conſecuti nobis videmur, ſi quædam futura & aliis adhuc ignota ipſi præſciuerimus. Hanc vanitatem cùm in animis hominum ineſſe videret omnibus ſeculis Satan, & futura prænoſſe geſtirent homines, iſtam hominum demulcendorum ſibíque deuinciendorum & conciliandorum occaſionem ſedulò arripuit. Itaque pollicitus eſt ſe facilè iis præſtiturum & effecturũ quæ ipſi cuperẽt, daturúmque

rerum futurarum cognitionem, ſi ſibi parere & audire vellent. Id quod vani, inſani, curioſiq́ue homines nequaquam renuêre. Itaque tandem contractum eſt inter vtroſque, Satanam dico, & iſtos diuinãdi cupidos homines, arctiſſimum fœdus & vinculum, vt Satan futura præmonſtraret, ipſi in eius mancipio & peculio de cætero eſſent. Atque ita diuini iſti & Sortilegi exorti ſunt, qui primi omnium mortalium cum Satana commercium habuere, amicitiámque contraxere. Ex quo poſtea factum eſt, vt quicunque Satanæ addicti eſſent, eo nomine, quod iam notũ & commune erat, Sortilegi dicerentur. Neque enim vlla vnquam ætas iſto diuinorum Satanicorum genere & peſte caruit, quando eæ artes antiquiſſimæ fuiſſe traduntur, & pęnè poſt mundum conditum ſatóſque à Deo homines natæ & repertæ.

ANT. Qua ratione id probas?

THE. Primùm verbi Dei apertiſsima autoritate, quæ huius generis ſcelerum inter antiquiſſima mundi crimina meminit. Quàm fuit enim vetus Magorum Ægyptiorum ars & diuinatio Satanica, illa quidẽ de qua eſt in Geneſ. cap. 40. 41? Deinde

Deinde vir vndecũque doctus M. Varro, & totius antiquitatis indagator diligentiſſimus, iam prima mundi ætate quatuor iſta diuinationis genera fuiſſe docet, quæ ad ſua vſque tempora retenta ſunt. Ex quatuor enim mundi huius elementis, per quæ res futuras prędicere homines à Satana didicerant, quatuor diuinationis ſpecies ſunt cõſtitutæ: Pyromantia, quæ per ignem: Aëromantia, quæ per aërem: Hydromantia, quæ per aquam: denique Geomãtia, quę per terrã & ex terra euentorũ prænotionẽ cõiectabat. Alij autẽ & poſteriores quinque diuinationis genera repererũt, vel potius ipſi finxerunt. Scriptura verò ſacra lõgè his omnibus & certior & vetuſtior plures Satanicæ prædictionis ſpecies recẽſet, & octo enumerat, quanquam nec ipſa omnia illius genera complexa eſt. Ecquod enim creaturæ genus dici poteſt, quo ad eam rem homines ſuggeſtione Satanæ non ſint abuſi?

ANT. Ecquæ verò ſunt illa octo genera, quæ tu à ſacra Scriptura recenſeri ais?

THE. Nihil addo. Tot enim Deut. 18. verſ. 10. & 11. & Leuit. 23. verſ. 23. diſertè recitantur & diſtinguuntur. Quæ vt tibi explicem, non ſequar equidem eum or-

dinem, quo illic enumerantur, ſed quam breuiſſimè quámque facillimè potero illa tibi enarrabo.

ANT. Dic igitur.

THE. Primum damnatæ diuinationis genus, quod ex ſuperioribus locis colligitur, eſt eorum qui *Coſemim* ab Hebræis, à Latinis autē Diuini appellātur. Ij ſunt qui arcana quadā & ſecreta cum Satana communicatione diuinant, qui ſunt reliquis aſtutiores longéq; callidiores. Nec enim ſe detegi volunt, videntúrq; potius prudenti quadam rerum coniectura, aut quodam inſtinctu Dei quàm vlla damnata ratione futura prædicere, quia ſuum illud, quod cum diabolo habent, commercium ſtudiosè celāt. Vnde fit vt nonnunquam in bonam partem, atque pro prudentibus vitis, vox *Coſemim*, in Scriptura ſumatur, vti apud Iſaiam cap. 3. Secundū diuinorū genus appellatur *Aobot* ab Hebræis: à Latinis vel Græcis potius Pythonici, nos Galli hoc genus hominum eſſe dicimus, qui dæmonem familiarem & domeſticum habere dicuntur. Hi apertè & citra diſſimulationem cum Satana colloquuntur & cōmunicant, eóque tanquam famulo ad imperata exequenda vtuntur.

itaque

itaque cum eo cõuersantur. Vocabantur autẽ *Aobot*, quòd cùm impulsu illius sui dæmonis diuinãt, tanquam ex vtre quodam obscuram & cõfusam vocem è vẽtre emittunt, quod Delphis ex tripode Pythonissa etiam faciebat, ídque fœdissima &horrenda prorsus ratione. Reliquæ sex diuinationis species hoc discriminis cum superioribus duabus habent, quòd quanquam etiã ipsæ opera & arte Satanæ fiũt, tamen in his sex sequentibus Satan ipse per se neque agit neque coram colloquitur cũ iis qui diuinãt, (id quod in duabus illis primis fieri diximus) sed interposito alterius nomine, aut signis quibusdam & mediis adhibitis, quæ ipse tamen pręcipit & demõstrat. Tertium igitur diuinorum genus est eorum, quos Latini dicunt Necromãtios, qui ex mortuis opera diaboli futura præscire desiderant. Quod genus etsi absurdissimum iam ætate Homeri in vsu fuit, cuius ipse meminit lib. 11. Odyss. Qua quidem in re etsi interuenit Satan, & agit hoc totum, celato tamen nomine alienáque persona interposita id facit. Quartum genus ij sunt qui appellãtur ab Hebræis *Megonin*, (à quo fortasse Magi dicti videri poterant, sed alij sunt quos

Magos appellamus) à Latinis Aſtrologi & Mathematici. Hi futura prædicere ſe poſſe putant ex quorundam ſignorum, locorum, & ſtellarum obſeruatione, earúmque ſitu & aſpectu, vt vocant. Quales olim Romæ Augures qui ex certis regionibus quas in aëre deſcribebant, vaticinabantur: quales hodie Aſtrologi iudiciarij. Quintum genus appellant Hebræi *Menacheſim*, Latini verò Magos, qui & ipſi à diabolo diuinationem didicere ex certis figuris, characteribus, delineationibus, & certorũ etiam verborum ſuperſtitioſa demurmuratione ſuper re propoſita. Itaque artem ſuam exercent quibuſdam ſymbolis, quæ docuit præcepitq; malus iſte magiſter Satan. Tales ſunt Hydromãtij, & ex eo genere fuit illa diuinatio per ſcyphum, de qua Geneſ. 44. ver. 5. facta mentio eſt. Sextum genus ſunt *Idegonim* Hebraicè: Latinè Arioli, qui bonã, vt aiunt, fortunam prædicunt. Hi ex obiectis ſibi rebus, non autẽ à ſe conquiſitis & effictis diuinare pollicẽtur. Id quod ex eadẽ Satanæ ſchola prodiit. Huiuſmodi ſunt hodie ſomniorũ coniectores: chiromãtij, qui ex manuũ lineamẽtis quæcunque futura ſint, preſagire ſe poſſe profitentur.

tentur. Tales olim fuerũt fulgurũ & tonitruorum interpretes: tales quoque qui ex extis victimarum augurabantur, aut ex cantu, aut ex esu auium, qui & Extispices & Oscines dicti sunt. Qui omnes probabili quadam coniectura niti videntur velle, non autem vana superstitione. Septimum genus sunt Hebræis *Mecasephim*, Latinis Præstigiatores & Fascinatores. Hi incantationibus & meris illusionibus oculorum agunt, & fascinant homines, videntúrque ea repræsentare, quæ pollicentur, decipiunt tamen. Huiusmodi fuerunt incantatores Pharaonis, qui hoc ipso nomine etiam appellantur, Exod. 7. vers. 11. Octauum denique & vltimum diuinorum genus est eorum quos Hebræi *Chobarim* vocant, Deuter. 18. vers. 11. Latini Sortilegos, qui certis locis aliquando colliguntur cum Satana, & multa maleficia perpetrant. Vides igitur quàm sit antiquum hoc totum Satanicorum diuinorũ genus, & vt ab iis illi qui hodie Sortiarii vocantur, sint & profecti & nominati.

ANT. Atqui Theophile, longum latúmque discrimẽ esse videtur, si quis rem ad viuum resecet, inter Sortilegi & Sor-

tiarij notã propriámque ſignificationem. Memini enim me, cùm puer adhuc in ſcholis eſſem, à præceptore didiciſſe Sortilegos Latinè dici nõ qui veneno lædũt, ſed qui ſortium quarundã iactu diuinãt, quales fabæ, cubi, cippi, aut verſus ex aliquo poeta inſperatò occurentes. Id quod aliquãdo Septimio Seuero Romanorum Imperatori accidiſſe idem narrabat. Ille enim cùm imperium occupaturus de ſui conſilij euentu, per ſortes Vergilianas quæreret, fortè incidit in hunc verſum qui eſt Æneid. lib. 6.

Tu regere imperio populos Romane memento.

Quemadmodum in eius vita ſcribit Lampridius. At qui à nobis Sortiarij appellantur, ij magna ex parte nihil diuinant, ſed tantùm intoxicãt & veneno necãt clam, Satanicíſque artibus inſtructi. Quòd ſi etiam nonnunquam futura prænuntiant, non ſortibus, quemadmodum veteres illi, id faciũt, ſed ex ſola Satanæ reuelatione.

THE. Sunt illa quæ dicis, Antoni, veriſſima. Nec enim, ſi verè & rectè loqui volumus, ij quos Sortiarios dicimus, ſunt Sortilegi nominãdi, ſed Satanici venefici potius & intoxicatores. Quia tamẽ cũ ita lædunt,

lædũt, ab ipſo Satana id facere didicere, & cum eo fœdus iniuere, vt & illi priores qui Sortilegi appellãtur, Satanæ denique totos ſe mancipãt, vt etiam illi Sortilegi: factum eſt vt à populo non ita in verbis ſcrupuloſo & religioſo Sortilegi & Sortiarij dicti ſunt & qui per ſortes diuinant Satana docẽte, & qui homines brutáque veneno tollũt eodem Satana toxica præbẽte, quia vtrique ſe vni & eidem Satanæ addicunt, illiúſque opera vtuntur. Itaque à parte totum genus denominatũ eſt, & ex vocabulo iam noto aliud deductũ. Ac certè videtur hæc tota veneficorũ gens & natio, quò inter homines odio digna eſſet maiore (& meritò quidem) hoc præſertim Sortiariorum nomine appellata. Sic enim vocati ſunt, poſtea quàm Euangelium iam mundo innotuit, quo ſeculo totum Satanicæ diuinationis genus, maximè omnibus hominibus exoſum fuit, prout debuit, quẽadmodũ docetur 1. Sam. 15. verſ. 23. Præterea in hac nomenclatura, id eſt, nominis imponendi ratione, nõ eſt Latinæ linguæ puritas proprietáſque ſpectanda. Sortilegi enim & Sortiarij dici & nominari tum demum cœperunt hi venefici, cùm Gothi iam in Italiã irru-

piſſent,& linguæ Latinæ proprietas prorſus obſoluiſſet. Itaque Itali hoc vocabulo primi in ea ſignificatione vſi eſſe perhibentur, iam barbara nec amplius Latina Italia. Id quod ex tit. De Sortilegis in Decretalibus apparet, quanquam eo videtur alicubi vſus Auguſtinus ſui temporis conſuetudinem, & notam iam inter Chriſtianos ſignificationē ſecutus. Idem denique colligi poteſt ex poſtremo cano. 33. quæſt. j. vbi barbarè, apertè tamen iam Sortiarij dicuntur. Aliter enim nemo dubitat aliud eſſe hominem intoxicare, aliud incantare, aliud apud Græcos eſſe γοητεῖαν, aliud item φαρμακεῖαν, quanquam vtrunque arte diaboli fiat. In tota Allobrogum regione hi malefici vocantur Eryges, ſiue à voce Græca Erynnis, quæ furorem animi, & libidinem miſerè hominis trucidandi ſignificat: vel ab hac potius, vt quidam putant, ἴυγξ, quæ aues quaſdam ferales & infauſtas apud Theocritum poetam notat.

ANT. Quibúſnam igitur nominibus veteres illi & priſci puræ Latinitatis autores hos maleficos homines appellabant?

THEO. Mares quidem Veneficos, fœminas

minas autem his artibus addictas nominabant Veneficas, Sagas, Theſſalas, Magas, Lamias, Striges. Quæ appellationes omnes ex optimo Latini ſermonis autore puróque ſcriptore Horatio Flacco lib. 1. Carmi. ode 27. lib. Epod. ode 17. lib. 1. Sermo. Saty. 8. poſſunt obſeruari. Talis ipſius ſeculo fuit Canidia quædam, de qua ipſe conqueritur. Talis Circe illa, de qua Homerus lib. 10. Odyſſ. Talis Medea, de qua Ouidius lib. 7. Metamorphoſ. Talis denique illa, de qua Lucanus lib. 6. Pharſalidos, & plures aliæ, quarum in variis hiſtoriis facta mentio eſt. Et quamuis ij, quos commemoraui, ſcriptores ſint poetæ, nihil tamen in eo, niſi ea quæ iam ſuo ſeculo & nota & vſitata videbant, finxerunt. Sed vt poetas omittam, & Cæſar lib. primo Commentariorum de Bello Gallico, Germanarum virginum, & Cornel. Tacitus Annalium libro ſecundo, Martinæ cuiuſdam meminit, quæ Germanicum Cæſarem ea veneficij & intoxicandi ratione interfecit.

ANT. Intelligo, Theophile, cur & qui Sortiarij appellentur, & quo nomine propriè donandi ſunt, ſi modò Latinè

loqui volumus. Sed quia vulgi consuetudo sequenda est, hos Satanicos veneficos appellemus Sortiarios, & eorum maleficium intoxicationem: & qui ab iis lædun tur, dicamus intoxicatos, vt ab omnibus nostra disputatio intelligatur, de quibus ipsis ex te quæro, Vtrum id hominum genus ante Christum natum extiterit, an demum post passum Christum cœperit esse & agnosci.

THE. Vox quidem Sortiariorum post Christum natũ reperta atque audita est: res autem ipsa & genus hoc maleficorum longè antè Christum natum fuit & innotuit. Neque enim, mi Antoni, tibi persuadeas, Christum, qui venit ad opera diaboli destruenda, nouam illi in homines potestatem, quam antea non haberet, adiecisse, nouúmqũe hoc maleficij teterrimi genus aut antea ignotum, aut primùm ab eo in mundum inductum fuisse. Ista sine atroci in Christum ipsum blasphemia ne cogitari quidem possunt, nedũ dici. Præterea siquis ita sentiat, argumento luce ipsa meridiana clariore refutabitur. Nam & Moses, & totum vetus Testamentum (quod Christi natiuitatem præcessit) horum veneficorum apertissimè meminit,

Deut.

Deut.18.Sap.12. Fuit enim Satan ſemper ſui ſimilis, & qualem hodie experimur, talem omnis ætas vidit & ſenſit, qui inflammauit & impulit filios infidelitatis ad priuatæ iniuriæ vindictam, fratrúmque iniuſtam cædem, quia, vt ait Ioan.8. verſ.44. homicida eſt ab initio. Et hæc quidem quod ad ipſam vocis Sortiarius originem & notionem.

CAPVT II.

Vtrum ſint quidam Sortiarij, id eſt, ex hoc Satanicorum veneficorum genere.

ANTONIVS.

AT pollicitus es, Theophile, certis robuſtíſq; rationibus te probaturum quoſdã in mundo eſſe Sortiarios, id eſt, ex hoc veneficorum diabolicorum genere & ordine.

THEO. Ita recepi, Antoni, ſúmque, ſi ita vis, paratus iam præſtare.

ANT. Perfice promiſſum. Neque enim rem ita ſe habere poſſe ad hanc vſque diẽ credidi, necdum etiã, niſi aliud euincis, credo.

THE. Enitar. Quod vt faciam, ſic dico,

Tres ſunt in vniuerſum rei alicuius probandæ modi & loci præcipui, quanquam illa planè incredibilis eſſe ſtatuitur. Illi autem loci tres ſunt hi, Hominũ autoritas, rerum ipſarum experientia, & recto animi iudicio vtẽs atq; innixa ratio. Qui loci omnes noſtrã ſententiam confirmabunt, neq; ex his vnus tãtùm, quanquam is erat ſatis. Ac primùm autoritas. Sunt enim dilucida & perſpicua teſtimonia tum ex ipſa ſacroſancta Scriptura, tum etiam ex aliis autoribus deprompta, quæ planè teſtificántur extare in mundo tale ven ficorum genus, quos & Satanicos & Sortiarios diximus. Reſponde Antoni, Sanctiſſimóne Dei verbo aſſentiris?

Ant. Abſit verò Theophile, vt ab eo diſſentiam.

Theo. Rectè facis. Nam vt docemur 2. Pet. 1. verſ. 19. ſcriptura, quo illud cõtinetur, eſt certiſſima lux & veritas, quæ etiã diuinitus eſt inſpirata quemadmodũ ait Paulus 2. Timoth. 3. verſ. 16. quam tamen noſtri ſeculi homines Athei prorſus negligunt & repudiant.

Ant. Totus ſum, Theophile, ab iſtis alienus, Deíq; ipſius gratia illi verbo planè credo atque aſſentior.

THE. Hoc verò Dei verbum(quod certissimum & verisimum esse agnoscis & confiteris)esse quosdam ex isto veneficorum & Sortiariorum Satanicorũ genere iampridem confirmauit. Quæ res satis ostendit esse quosdam huiusmodi maleficos. Vide in veteri Testamento Deuter. cap.18.vide Hiere.cap.27.vers.9.vbi Hieronymus ita scribit: *Et maleficos quos vel Veneficos possumus appellare, vel dæmonum phantasmatibus seruientes, qui Hebraicè dicuntur Cassaphim.* Lege Mich.c.5.vers. 12. vbi tales venefici coniunguntur cum diuinis & Magis. Lege Psal.58. vers.8. Nahum prophetam cap.3.vers.4.& similes alios locos.Quòd si è nouo etiam Testamento (quæ est altera diuinæ Scripturæ pars) idem tibi demonstrari velis,vide epistolam Pauli ad Galatas cap.3. vers.1. & cap. 5. vers. 20. vbi optimi & doctissimi quique interpretes, tum veteres, tum etiam recentiores vno consensu omnes esse quosdam Sortiarios colligunt, qui Satanica arte & via hominum animos, corpus, vitam denique ipsam lædant.

ANT. Locos tu quidem complures mihi cõgessisti, quos domi per otium legam

& inter ſe comparabo.

THE. Quantũ ad alios ſcriptores ſiue eccleſiaſticos, ſiue etiam profanos autores, ſiquis omnes enumerare volet, erunt infiniti, qui tamen eſſe quoſdã Sortiarios & probãt & teſtantur. Quos hîc ſingulos commemorare nõ puto mihi neceſſe: ſed tantùm ex iis quoſdam.

ANT. Compendio orationis ſtudendum eſt, & aliquot tantùm cõtentus ero.

THE. De eccleſiaſticis, in quorum numero eos ſacræ ſcripturæ libros comprehendo, qui nominantur Apocryphi, eſt mihi teſtis primus producendus liber Sapientiæ cap. 12. verſ. 4. *Quia ſortilegiis & veneficiis vtebantur*, (ait de Chananæis loquẽs) *& ſacrificiis impiis*. Tum ſecundo loco concilium Carthaginenſe, item & Conſtantinopolitanum ſecundum, quod in Trullo fuit, artic. 61. vbi diſertè & nominatim huius generis veneficorũ mẽtio facta eſt, & lethalia maleficia eorum ſcelera nominãtur. Tertio loco teſtem producam Aurelium Auguſtinum, qui variis in locis, imprimis autem in ſermo. 207. de Tempore, qui aduerſus huius generis homines magno cum Auguſtini ſtomacho habitus eſt, quos etiam appellat Incantatores,

tores, & quos docet arte operáque Satanæ efficere, vt alij è ſanis ægroti fiant, alij ex ægrotis ſani. Præterea tractatu 7. in Ioan. Euangelium, idem Auguſt. planè execratur eos, qui incantationibus, ligaturis miríſque inimici noſtri, (is autem eſt diabolus) modis operantur, nocéntque hominibus & cæteris rebus. Quarto denique loco ecce tibi Trithemius Abbas Spanhemenſis de eadem re integrum librum edidit, atque reſpondit ad eas quæſtiones quæ illi à Maximiliano Germanorũ Imperatore, huius, qui hodie viuit, proauo proponebantur. Quid præterea? Víſne, Antoni, alia aliorum teſtimonia audire, etiámne leges ipſas? Eſt lex antiqua & decantata illa quidem 12. Tabularum, quæ hoc maleficorum genus puniebat, quos etiã meſſem incantare poſſe ait, de qua lege Plinius lib. 28. Natur. hiſtor. cap. 2. Nónne alia Romanorum lex & illa etiam lege 12. Tabularum poſterior, quæ Lex Cornelia dicta eſt, eoſdem damnat & perſequitur? Ex Imperatoribus Conſtantinopolitanis Leo conſtitutione quadam ſua quæ eſt 65. idem agit. Denique vir in omni rerũ genere verſatus Vergilius tum eclog. 3. tum etiam 8. tales eſſe quoſdam

confirmat, vt Troilum de Malueto magnum Iuriſconſultum, & Martinum Arlæum Theologum prætermittã, pluréſq; & penè infinitos alios, qui ætate recentiores ſuperioribus vixere, & quoſdam ex hoc veneficorum Satanicorũ genere eſſe doctè veréque teſtantur. Aut hoc teſtium ſatis eſt, aut neſcio quid ſit ſatis.

Ant. Certè plus quàm vellem. verùm, Theophile, vnum quendam ex animo meo ſcrupulum, qui mè malè habet, tollas velim.

Theo. Ecquis autem ille eſt?

Ant. Hoc nempe quòd videtur Hieronym. autor non contemnendus in ſuis commentariis in epiſtolam Pauli ad Galatas, cap. 3. verſ. 1. (quem locum ad tuæ ſententiæ fidem faciendam tu ipſe antea protuliſti) apertè negare Paulum ita ſenſiſſe vnquam eſſe quoſdam Sortiarios, quanquam tamen ita ſcribit, *O Inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit?* Sed in eo Paulus ex communi hominum cõſuetudine ita loquitur, & recepta vulgò ſententia, non quòd ipſe vllos eſſe huiuſmodi crediderit aut vnquam agnouerit.

The. Verè tu quidem, Antoni, & memoriter Hieronymi mentem recitaſti, & certè

& certè ita primùm ſenſiſſe videtur Hieronymus: Sed idem poſtea in eundem etiam locum aliud addit, mutátque ſtatim ſententiam. Quod vt ipſe videas, totum locum trãſcripſi. *Dicitur faſcinus*, ait Hieronymus, *propriè infantibus nocere, & ætati paruulæ, & his qui necdum firmo veſtigio figunt gradum. Vnde & quidã è gentilibus,*

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Hoc vtrùm verum nécne Deus viderit, quia poteſt fieri, vt & dæmones huic peccato ſeruiant, & quoſcunque in Dei opere vel cæpiſſe, vel profeciſſe cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in cauſſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptũ putamus exẽplum. Ex quibus verbis apparet quàm ſit de ea re vir ille incertus & dubius, & ſolet in alia eorundem commentariorum parte in aliis rebus grauiſſimè iuſtiſſimeq; reprehendi, quemadmodum ab Auguſtino de mẽdacio Pauli, vt hîc eum vel peccaſſe vel nutaſſe, nihil mirum cuiquam videri debeat. Sed id ſenſerit Hieronymus, alij certè non minùs graues & docti eiuſdem loci interpretes aliud ipſi ſcribunt & ex hoc Pauli loco colligunt, eſſe nimirum Sortiarios. In quam ſenten-

tiam iuit Chryſoſto. ſcriptor probatus, & recentiores etiam alij. Quod ad Auguſtinum, qui nulla in re Hieronymo cedit vel inferior eſt, quid ſcripſerit, ſuprà diximus.

ANT. Iſta mihi ſatisfaciunt, Theophile, neque plura hominum teſtimonia deſidero, illud ſubiice quod pollicitus es, eſtque ſecunda ſententiæ tuæ probatio. Doce me, inquam, ipſa rerum experientia compertum eſſe quoſdam Sortiarios extare.

THEO. Debitum à me rectè exigis, & ordine omnia meminiſti. Itaque vno verbo rem totam conficiam.

ANT. Agè igitur.

THE. Ergo quod ad experientiã eámque certam, hoc dico, omni hominum ætate obſeruatũ & animaduerſum, quoſdam eſſe qui diabolicis iſtis modis & technis homines intoxicarent. Cur enim de iis leges ſcriptæ eſſent, ſi nulli vnquam extitiſſent? Cur pœnæ in eos ſancitæ? Neque enim de iis rebus, quę non ſunt, leges promulgantur: & par eſt earum rerũ quæ non ſunt, & quæ non apparent, in iure ciuili iudicium, quemadmodum Iuriſconſulti docent. Cùm quæreretur à ſapientiſſimo

tiſſimo illo Atheniẽſium Legiſlatore Solone, cur nullam aduerſus parricidas legem ſcripſiſſet, reſpõdit, Quòd neminem vnquam parricidam fore ſuſpicaretur. Igitur & ante Chriſtum natum, & poſtea hoc genus maleficorum paſsim extitit. Ac ante Chriſtum fuiſſe teſtis eſt, iſque fideliſſimus & locupletiſſimus Moſes ille vir Dei ſanctiſſimus, qui iuſſu Dei tot locis eos commemorat & damnat, Exod. 22. verſ. 19. Leuit. 19. verſ. 31. & 20. verſ. 27. Numer. 23. verſ. 28. Deut. 18. verſ. 11. ferũt etiam Zoroaſten hominem Perſicæ nationis, magnúmque Magum & Aſtrologum iudiciarium, primum omnium mortalium hoc genus veneficij exercuiſſe, & cæteros poſtea docuiſſe, qui, ſicut ipſe, erant idololatræ. Poſt Chriſtum autem incarnatum eoſdem fuiſſe, teſtes ſunt infinitæ hiſtoriæ, & hominum narrationes de iis ſcriptæ: teſtes etiam iudicum ſententiæ in eos latæ: teſtes leges & pœnæ in eos cõſtitutę tum Iure Ciuili, tum etiã eo quod Canonicum vocant, quando & tituli & Rubricæ integræ de eo delicti genere ſcriptę etiam num hodie legũtur, quẽadmodũ in Gratiani decreto apparet cauſſa 26. q. 1. 2. 3. 4. & 5. Quin etiã iidem

hi venefici in noſtra Gallia maximè noti ſemper fuerunt. Quod verum eſſe confirmãt innumerabilia Parlamentorũ, vt vocant, arreſta de iis facta, quæ pleriq; docti homines collegere. Imprimis autẽ noſtrã hanc ſententiam tuetur quorundam articulorum & dogmatũ celebris & ſolemnis damnatio à Sorbona Pariſienſi facta ſub Carolo VI. Francorũ rege, anno Domini 1398. Quæ dogmata paſſim Lutetiæ profitebantur ſcholaſtici illius Academiæ. Quid? nonne hęc noſtra ætas videt huius maleficij damnatos quamplurimos?

ANT. Cur verò id fiat noſtro ſeculo, poréſne, Theophile, rationẽ mihi afferre?

THE. Eſt hoc quidem horrendum Dei aduerſus nos iudicium, cuius eſt ignota nobis cauſſa. Sunt verò Dei iudicia etſi nobis ignota, iuſta tamen & ſancta, quemadmodum ex Pſal. 25. verſ. 10. veriſſimè & pientiſſimè in pari argumento, & lib. De Diuinatione Dæmonum, ait Auguſtinus.

ANT. Quid igitur, éſtne hac noſtra ætate hominum puniendorum maior & iuſtior Deo cauſſa, quàm fuit iampridem, & trecentis abhinc annis?

THE. Certè, Antoni, maior nũc, quàm olim, quantò mundus hic ſacroſanctum Dei

Dei verbum, patefactúmq; ipſius lumen reiicit & impudẽtiùs & obſtinatiùs. Quãtò enim homines magis ſe in Deum ingratos hodie præbent, tantò Deo iuſtior eſt eorũ deſerendorũ cauſſa, tradendorumq; Satanæ ad nominis ſui contemptũ vindicandum. Quare hoc maximè tẽpore, quo grauiſſ. & fœdiſſima hominũ in Dei doctrinam rebellio manifeſtè cernitur, Satã hanc poteſtatẽ à Deo accepit, vt tales ſibi addiceret, & cribraret, conceſſaq; illi eſt erroris ſumma efficacia ad multos fallendos irretiendos, & abducendos, quemadmodũ ipſe Dei ſpiritus, id fore iãpridem teſtatus eſt, 2. Theſſ. 2. verſ. 10. & Deum miſſurũ eſſe vim & energiã deceptionis, vt homines credant Satanæ & mendacio, & damnentur qui nõ crediderũt veritati, ſed acquieuerũt iniuſtitiæ, quia amorem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent.

ANT. Verùm aliud contendunt quidã, iſta nẽpe omnia, quæ de Sortiariis dicuntur, ficta cõmentáq; eſſe: vel ſi ita eueniãt, animi tantùm morbo, & melancholico quodam humore, in iis fieri hæc viſa & phantaſmata, non autem vllius diuini aduerſus homines iudicij iſtas notas eſſe atque teſtimonia.

THE. At ij grauiſſimè hallucinantur, mi Antoni, & quidem non minùs, quàm qui volũt Dæmoniacos & Lunaticos qui tempore Domini noſtri Ieſu Chriſti vixerũt,& ſunt ab eo ſanati, nihil niſi ſumma quadam melancholia, & flaua bile abundantes & laborantes homines fuiſſe. Quorum ſententia eſt planè blaſphema. Nam & fidei Chriſtianæ certitudinem tollunt, & diuinam Domini noſtri Ieſu Chriſti naturam negãt,& aduerſus ipſam rei veritatem pugnant, & mentiuntur. Quo enim modo ipſi diaboli in eorũ corporibus loquuti eſſent,magno cũ impetu ex dæmoniacis exiuiſſent, membra eorũ laceraſſent, ſi iſta mera animi ægri ſomnia,& phãtaſiæ,& tantũ morbi cuiuſdam melãcholici acceſſiones fuerunt?Sic Sortiarij ſunt planè miſera Satanę mancipia, ab eóque reguntur,hunc ipſi adorant, illi ſe addicunt, atque etiam cereas candelas honoris ergò offerunt. Quanquam eorum quidam abiectiores & turpiores apparent. Nam cùm ſe illis Satan humana ſpecie offert, eius nates (quod eſt etiam dictu fœtidiſsimum) deoſculantur, quod à ſe factum ipſi poſtea liberè agnoſcunt & confitentur. Atque iis propterea accidit,

dit,vt in tam reprobum animi ſenſum tra dantur, quòd Deus eos iuſtiſſimè punit, qui, quemadmodum dixi, obſtinatiſſimè & ingratiſſimè vel omnino ſpernunt Euangelium Dei ſibi oblatũ, vel acceptum intellectúmque frigidè omnino & leuiter tantum deguſtãt. In quibus duobus ſummus Dei Opt. Max. contẽptus cernitur. Quanquam etiam, Antoni, illud mihi verè dicturus videor, quòd quemadmodum dominus Deus primum vnigeniti filij ſui Ieſu Chriſti aduentum nobilitare, celeberrimúmq; toti mundo reddere volens, multos quoque illo ſeculo dæmoniacos, lunaticos, cæcos, mutos, ſurdos eſſe voluit, quos ſanaret Chriſtus, & quam illi gloriæ ſegetẽ præbebat Pater: ſic hac noſtra ætate, qua ſummo ſuo in genus humanum & incomprehenſibili beneficio ſacroſancti Euangelij ſui lucem dono reſtituit, iuſtè vult, vt plures huius lucis patefactę contemptores in Satanæ laqueos hodie incidant quàm antea, fiántq; Sortiarij, id eſt, ſint Satanæ addicti, vt & qui Deum ſpernunt, magis iſtorũ miſerorum exẽplo terreantur: & pij qui Euangelium vera fide amplexi ſunt, ardentius Deum laudent, gratiáſque tanti beneficij in ſe

collati nomine Deo agãt maiores, ſuámq; conditionem beatam iudicent, qui è tanto malo & tanta Satanæ poteſtate ſint ſingulari Dei beneficio erepti. Intelligíſne igitur, Antoni, quamobrem hodie plures, quàm olim Sortiarij euadant?

ANT. Sanè, Theophile, & tibi, qui me id docueris, ago iam gratias. Sed tamen, quò ſim planè in tua ſententia confirmatus, adde tertium argumentum, quod ex recti iudicij ratione ſumptum eſſe dixiſti.

THE. Rectè admones, penè enim prætermiſeram. Itaque aggredior. Efficit ratio rectè iudicãs & ſanè, vt Sortiarios eſſe credamus. Eſt autem hæc, Vbicunq; vera & efficax alicuius rei cauſſa adeſt, ibi effectum quoque ſequi eſt neceſſe. *Exempli* cauſſa, vbicunque eſt ſol, illic quoque lumen & dies eſt, quia vtriuſque vera & efficax cauſſa eſt ſol. Vbicunq; flat Aquilo, illic friget, quia eſt is vẽtus frigoris pater. Atque vt hoc noſtrum axioma ad propoſitum argumentum accommodemus, ſic tradunt Philoſophi qui in rerum cauſſis explicãdis verſantur. Quę cauſſę ſunt anima & voluntate præditæ, ſi in iis voluntas & poteſtas ad agendum ſimul concurrant, effectum ex iis neceſſariò continuóque

nuóque ſequi. Dicis cauſſa,Si quis eſurit, & ad manum habet panem, edit: Si quis ſitit,& in prõptu habet vinũ,bibit.Si quis alget,& afferatur illi ignis, calefacit ſeſe. Habet enim & velle & poſſe,vt aiunt,ergo agat neceſſe eſt. Satan horum veneficiorum & intoxicationum proculdubio cauſſa eſt. Ille autem & volũtatem & poteſtatem vnà habet eius mali perpetrãdi, & ad illud homines attrahendi & ſibi addicendi,(cõceditur enim illi hęc poteſtas à Deo iuſto in homines iſtos rebelles iudicio:) ergo dubitãdum non eſt quin eos ſibi lucretur & impellat ad id ſceleris. Quod vt tibi latiùs exponam, hoc mihi, Antoni, concedis, vt credo, Semper in hoc mundo fuiſſe homines aliquos infideles, id eſt, qui vel verũ Deum ex ipſius verbo non norunt, vel agnitum ſpreuerunt.

Ant. Hoc per me ſumas licet, quãdo tales videmus nimium multos.

Theo. Sed nec illud negaueris, Satanam ex quo tempore primam originem ſuam deſeruit, eſtq; factus diabolus, ſemper id ſategiſſe, &,quantum quidem in ſe fuit,conatum eſſe & perfeciſſe,vt mortales à veri Dei cognitione, & certa ſalutis

ſuæ fiducia abducerentur, denique vt Deum ipſiúſque promiſſiones reſpuerẽt & contemnerent: & perſuaſiſſe ſiue induxiſſe vt ſe illi addicerent, quos & ad Dei cultum frigidos videbat, & ad promiſſiones amplectendas negligentes.

ANT. Iſtud verè dicis. Eſt enim Satan leoni rugienti ſimilis, qui ſemper quærit quẽ deuoret & à Deo abducat, vt Petrus loquitur, 1. Petr. 5. verſ. 8.

THE. Rectè meminiſti, Antoni. Nam & ea ipſa cauſſa eſt propter quam idem ſerpens antiquus in Apocalyp. 20. verſ. 2. appellatur, id eſt, communis & cõiuratus humani generis hoſtis, vt Chriſtus ait, Math. 13. verſ. 28. qui operatur & efficit præſertim in filiis infidelitatis, id quod conatur & vult, quemadmodum Paulus ait, Epheſ. 2. verſ. 2. Nam ira Dei venit in homines contumaces. Cùm igitur ex his locis conſtet Satanam id cupere & velle vt homines à Dei metu & fide abducat, reſtat vt videamus, habeátne idem poteſtatem abducendi eos.

ANT. Tum certè tua illa ratio erit concluſa. Sed obſecro, Theophile, habétne Satan poteſtatem in homines tantam, vt eos à Deo poſſit auertere, & ad ſe traducere,

cere, cùm ſint ipſi Dei creaturæ ad ipſius imaginem efformatę, & maximè ad vnius illius gloriam?

THE. Fateor ego quidem, Antoni, Satanam nunquam huiuſmodi poteſtatem habiturum fuiſſe, niſi eſſet illi data à Deo omnipotente, qui hac iuſtiſſima ratione punit eos, qui ſe ingratiſſimè & impiiſſimè deſerunt. Quanquam verò ratio à nobis huius explicari nō poteſt, cur hūc potius, quàm illum dominus tradat Satanæ, & abduci velit, præterquā quòd hæc eſt iuſta Dei volūtas, qui ita decreuit: nemo tamen vnquam Sortiarius niſi ſua culpa euaſit, & quin priùs ſciēs prudénſve Deū renuntiarit creatorē & opificem ſuū, vitæ autorem, & omnium bonorū largitorem, quem deſerit, & impudentiſſimè perfidioſiſſiméq; pro Deo ſuo habere renuit, ſi modò nomen dat Satanæ, & Sortiarius futurus eſt.

ANT. Eſtne verò hoc credibile quod ais, Theophile, hominem quenquam Deum ſuum renuntiare, & Satanæ, quem eſſe Satanam verè ſciat, velle audire, nedum ſe illi in mancipium addicere?

THE. Iſtud quidem nimiū verum eſt, atque id faciunt, quotquot tandem eua-

dunt Sortiarij. Postquam enim Satan eos quos ambit & affectatur, semel cõuenit, apertè iam quis sit cõfitetur, se nimirum Satanam & verè diabolũ illum esse quem docet Scriptura. Itaque iubet vt Deum creatorem suum illiúsque potestatem abiurent, sibi autem perpetuum cultum & obsequium voueant, sibi, inquam, qui illic præsens adest. Se pro Deo agnoscant, se inuocent, se precẽtur, sibi confidãt. Tum deinde eosdem iubet, vt se cernui adorẽt, qua ratione & quo corporis gestu ipse vult & probat. Itaque eorum alij genibus ipsius aduoluũtur, alij cãdelas incensas & nigras offerũt, alij aliqua parte corporis, quo tũc visibilis apparet cũ osculãtur, alij alia ratione, prout ipse id iubet fieri.

Ant. O quàm meritò & iure igitur à Deo miseri isti & detestabiles homines sic puniũtur, cui tã scelerate perfidè & scienter renuntiant, creatori suo, patri, saluatori. Nec iam cur id fiat miror.

The. Propter eam ipsam caussam dat Deus Satanæ tantam in eos efficaciam, quemadmodum dixi, 1. Reg. 22. vers. 22. Ac nisi Deus daret, hanc potestatem planè non haberet Satan.

Ant. Nihil verò in tota ista tua narratione

tione animaduerti, quod à fide veri tam ſit alienũ quàm quidã autumant, & certè iam miror, cur illi in animũ inducere non poſſint eſſe aliquos Sortiarios.

THEO. Vnum modò addam, vt totum hunc locum tandem concludam, ex variis nimirum cauſſis homines fieri tales. Alij enim ſumma de Dei promiſſionibus & amore erga ſe diffidentia, alij ſumma & teterrima animi vanitate & curioſitate impulſi, tales euadunt, cùm naturæ humanæ modũ & gradũ ſuperbè faſtidiãt. Hoc autẽ quàm verũ ſit, vide. Quidã enim iam Sortiarij extiterunt ſpe inopiæ ſuæ ſubleuandæ, cùm iis Satan mõtes aureos, vt aiunt, polliceretur. Pecunia enim ad exhibendam familiã egebant, vel ære alieno erãt obruti atq; onerati, adeò vt nummorum accipiendorum ſpe ſe lubẽter Satanæ addixerint. Alij cùm ſe à potentioribus quibuſdam opprimi viderent, neque ſe tuẽdi haberent poteſtatẽ, factã tamen ſibi iniuriã non ferrẽt, Satanæ auxiliũ (eſt enim is vindictæ amãs & cædis) aduocarunt, ſeq; illi prõpto animo vẽdiderũt & mãciparũt. Quæ duo hominũ genera ſumma de Dei erga ſe amore & auxilio diffidentia tales euadũt, quaſi eos neglexerit Deus, neque

afflictos tueatur. Hac via & ratione à Satana abducuntur præsertim rusticani homines & ignari & pauperes,& iniuria affecti,vt Sortiarij fiant. Sunt verò alij,qui curiosa quadam & superba animi vanitate, dū se intra humani ingenij metas continere non possunt, feruntur, fiúntque Satanæ mancipia, dum futura prænosse, eáque prædicere aliis volunt: vel dum facilè nullóque negotio multa facere, quæ alij non possunt,ambitiosè cupiunt.Quo modo à Satana seducuntur qui inter homines vidētur honoratiores & doctiores, quales nobiles quidam & primariæ fœminæ,scholastici plures.Qui omnes iustè à Deo puniuntur,quòd Deum spreuerūt, seque scientes Satanæ deuouerunt.

Ant. Iam verò, Theophile, *planè in* animo induco meum,esse Satanicos venefícos quosdam, & Sortiarios, & quasdam intoxicationes quæ ab iis fiunt. Sed obsecro,vt de eo quoque mihi respondeas,In quæ rerum genera illa sua venena Satanica effundere & spargere queant.

The. Cupio ego quidem, sed eatenus tamen, quantum ex veris rerum historiis didici. Nec enim eorum studium probo, qui in hoc argumento tractando aniles fabulas

fabulas sunt consectati, & eas in magna quædam sua volumina laborioſè retulerunt.

CAPVT III.

In quæ rerum genera Sortiarij venena sua spargere possint, vt noceant.

ANTONIVS.

HOc mihi ipsi satis erit, nec enim puerilibus istis nugis delector. Quid igitur, Theophile, etiámne in homines, etiámne in bruta animantia hoc hominum genus suum illud Satanicũ venenum & toxicum spargere, etiam potest? Quid verò, etiámne aërem, aquam, herbas eodem toxico inficere, & in omnia grassari, quẽadmodum ipsi apertè confitentur, se quarundam vrbium cœlum & aërem circunquaque suis artibus corrupisse?

THE. Non est hoc, mi Antoni, à ratione alienum, quemadmodum vides, vt qui immanem gigantem deiicere potest, idem ille puerulum aliquem viribus infirmum & imbecillum queat. Sic qui hominem veneno lædere potest, is multò ma-

gis cætera. Est enim homo animal prudens, sagax, prouidũ, periculi prospiciẽs, ad Dei imaginem creatum. Hoc qui decipere & lædere potest, multò faciliùs fateatur se intoxicare animal brutũ & incogitãs posse, qualis equus, aries, bos, vacca, quæ nulla tanta diligẽtia sibi in periculis cauent & prospiciunt, quanta homines sibi. Atque etiam qui bruta potest, multò etiam meliùs herbam veneno inficiet, arborem, segetem, pessulum ostij, scalarum gradus, vinum denique, aquam, aërem. Quæ res omnes à nobis cũ volumus, contrectantur. Et in hæc quidem omnia grassari possunt Sortiarij, quatenus Deus vult per ea ipsa in homines nominis sui contẽptum vlciscì & peccata nostra castigare.

Ant. In omnia igitur grassari possunt, neq; est quicquam, vt video, quod eorum maleficium & venena euitet.

The. Cùm sint hi & Satanici & subtiles admodum venefici, certè quidem inficere veneno suo possunt quicquid in his terris natura sua est corruptibile & mortale, nisi à Deo conseruetur. Nihil autem est in hoc inferiore mundo, quod non sit huiusmodi, & mortale dico, & corruptibile. Quare eorum artes in omnia hæc inferiora

feriora graſſari poſſe planè fateamur.

ANT. Earum verò rerum exẽpla mihi aliqua proferto, Theophile.

THE. Faciam. Ac primùm eos in homines graſſari certo certius eſt. Id enim quotidie fieri cernimus. Quoſdam enim venenis ſuis interficiũt: alios languentes & tabidos reddunt. Vidi qui nutricum mammas vnico & ſolo manus attactu lacte exhauſiſſent & exſiccaſſent. Vidi qui cholicos morbos grauiſſimos induxerãt, qui tormina, qui podagrã, qui paralyſin, qui apoplexiam, qui mãcos & debiles homines effecerant, alióſque morbos iniecerant, quos poſtea, nec ipſi, nec medecinæ artis peritiſſimi noſſe & curare poterant. Atque iſti Sortiarij in omnem hominum ſexum, ætatem, ordinem, ſine delectu & diſcrimine crudeliter ſæuiũt, qua animi impotẽtia & vindicta ferũtur. Quid amplius? Coloni ipſi dominos ſuos intoxicant odio perciti. Quod ad pecudes & pecora, illi ea veneno necant variis quidẽ modis: nec modò necãt, ſed ſi libuerit, intumeſcere faciũt, aut macras reddũt, adeò vt nihil iſtorum ſcelere ſit peius & pernicioſius. Prẽterea incantãt feras beluas, & eas ſiſtunt, vt etiam manu capere poſſis,

quemadmodum est in Psal. 58. vers. 5. veluti serpẽtes & aspides. Quanquam enim Augusti. lib. 11. de Genesi ad liter. cap. 28. scribit id in serpẽte à Satana fieri eo faciliùs, quòd per serpẽtis colloquiũ primitus humana natura seducta est, quasi huius sui ministerij hæc pœna sit, vt magis iussis Satanæ & euocationibus sit subiectus serpens: tamen rerum ipsarum experientia docet, quod in eo fit, idem in cæteris animantibus quoque à Sortiariis fieri posse. Neque etiã sacra Scriptura, Genes. 3. tradit plus addictum fuisse serpentem Satanæ, quàm reliquas beluas. Denique est tota hæc Augustini ratio, meo quidem iudicio, subtilior. Quod ad herbas, arbores, earúmque baccas & fructus, cæteráque huiusmodi, certè etiam ab illis intoxicantur. Id quod preclara illa Vergilij sententia quæ ex quotidiana rerum experientia ducta est, ostendit eclog. 8.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipse dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.

Item,

Atque satas aliò vidi traducere messes.

In quem locum Seruius Honoratus interpres

terpres doctissimus, quemadmodum & Plinius eo quem iam citaui loco, docent quæ pœna lege 12. Tabularum constituta esset, si quis messes incantasset. Quod ad aërem ipsum & aquã, quid iis facilius cor rũpi & vitiari potest, adeò vt hæc elemẽta neque iam cõmoda cuiquã neq; salubria sint futura, imò verò noxia & tabifica? Cuius rei fidem facit, q; vel solus odor & vapor pestilens sæpe totam regionem in quam exhalat, ita inficit, vt inde grauissimi & contagiosi morbi nascantur. Nunquámne, quæso, fando audisti quid in Campania Italiæ parte euenerit, & vt tota regio illa in quam Auernus, qui dicitur (est autem terræ antrum vnde grauis & putris halitus æstuat) exhalat, noxia sit, adeòvt quæ aues præteruolant, solo illius loci odore concidant mortuæ? Quid de mari mortuo (quod ita in Iudæa vocatur) dicam, cuius halitus tam est pestilẽs & exitiosus, vt tota vicinia deserta sit & inculta, arbores ipsæ exustæ & terra sterilis & infrugifera, propter huiusmodi odorem?

Ant. Hæc omnia memini me aliquando legisse, sed dic tu ipse si qua vnquam in historia commemoratum est aërem ab

iſto hominum genere corruptum eſſe.

THE. Maximè, imprimíſque in hiſtoria Calliſti Nicephori ſcriptoris eccleſiaſtici, qui lib. 14. cap. 18. narrat, quemadmodum Perſæ Magi vt apud ſuum regem odioſam redderent Chriſtianam religionem, effecerint vt putridus & fœtidus omnino odor peſtilentioſúſq; exhalaret ex eo loco, in quem Maruthas Chriſtianæ eccleſiæ epiſcopus, cæteríque Perſæ Chriſtiani ad Deum precandum conueniebant.

ANT. Atqui aer perpetuò fluit, ventóque ſemper aliquo difflatur, ne torpeſcat, & quieſcat. Qui certè motus, ne illa tabes in aere vnquam gignatur, facit.

THE. At aqua fluit ipſa quoque, quam tamen tu corrumpi ab iis poſſe concedis. Qua enim ratione aqua, eadem & aer infici poteſt, quia odor ille grauis ſpargitur diffunditúrque per vtrunque, quæ ipſa ſunt tenuis & imbecillæ ad reſiſtendum naturæ elementa. Facilè enim vtrunque corrumpitur, quia externam qualitatem citò admittit & ſentit. Exempli cauſſa, eadem aqua, modò incaleſcit, modò frigeſcit: aer eodem die caleſcit, eodem tepet, & frigeſcit. Id quod maximè vere &

autumno

autumno fieri experimur. Nam manè frigidus, meridie calidus, veſperi tepidus idem ſentitur. Cùm ſit autem aer liquidior quàm aqua & ad repugnandum imbecillior, longè citiùs etiam faciliúſque afficitur ab externis qualitatibus & agentibus.

ANTO. Verùm, quidam in animum ſuum hæc ab iſtis fieri non inducunt, ſed potius magna animi vanitate, & quadam oſtentatione ſuæ artis & potentiæ ita aſtutè iactare, quò perterrefaciant homines: vel etiam inſanè prædicari, quia quidam ex iis melancholia quadam laborantes ita ſe aliquando crediderunt poſſe.

THEO. Fateor ego quidem, Antoni, quòd qui primus hoc efficit, Deus eſt ipſe, qui his modis & his hominibus tanquam inſtrumentis hominum peccata coercet: verumtamen pernego quod iſti contendunt, iſta ſemper eſſe animi ægroti falſa ſomnia, cùm Sortiarij aiunt ſe intoxicare aerẽ: imò verò ſæpe id & veriſſimè ab iis fit. Quod vel hac ratione demonſtrari poteſt. Primùm quòd nulla aliena cogitatio & animi phantaſia à nobis reipſa ſentiri poteſt, neq; poteſt illa corpus

noſtrum actu ipſo, quod aiũt, lædere. Cogita me abs te eſſe occiſum, & iſtud animo finge quantum potes, propterea ne erit vel proſperæ valetudinis meæ imminutio vel tantillum facta? Minimè verò. Neque enim contagionem immittit, aut ſpargit morbos in aliena corpora vana cuiuſquã imaginatio, & falſa. Atqui reipſa iniectos morbos à Sortiariis ſentimus, peſtes etiam inductas eáſq; ſæuiſſimas videmus, & alia huiuſmodi effecta, quę negari non poſſunt. Deinde ipſi conſtanter in mediis etiam aculeis & tormentis hæc à ſe facta eſſe confitentur, maximè verò cùm propter ea crimina ducuntur ad ſupplicium. Denique conſenſus ipſe, qui inter eos omnes apparet, noſtram ſententiam confirmat. In vanis enim animi cogitationibus non poteſt eſſe vna & eadem omniũ vox, ſed alius ab alio diuerſè quid imaginari poteſt. Propria eſt enim ſua cuiuſque animi actio, neque tanta inter tot, & tam variis locis diſperſos homines, vanæ cogitationis conformitas & conſenſio, neque in loco ipſo, tempore, modóque agendi confeſſio tam vna & concors eſſe vnquã poteſt inter aliquos, niſi iſta reipſa euenirent, atque ita eſſent vt

ab iſtis

ab istis fieri dicũtur. Quid quod ipse iam dicam, estq; longè mirabilius, etiam nodant, quemadmodum nostri loquũtur, ligulam, id est, impediunt quò minus cõiuges sibi mutuò debitũ coniugale reddant, aut certè ne eorum alter id possit.

Ant. Quid tu ais, Theophile?

The. Planè ita est, Antoni. Nam si suis venenis possunt hominum valetudinem lædere, vires & robur corporis minuere, neruos emollire, sensus hebetare, internos etiam humores ipsos perturbare, quî mirum est, si vim illam genitabilem, quæ est in vasis quibusdam corporis humani seminariis impediũt, vel ipsorum vasorũ refrigeratione nimia iniecta per venenum, vel excitato quodam alterius in alterum cõiugem (quos ita vexãt) odio & fastidio? Quod quidem arte Satanica ab illis fieri facilè concesserim, sed fieri tamen, vt inter eos discordias & dissidia serant, inter quos summa pax esse debuit. Sic enim sese impij illi vlciscuntur, quia eos oderunt, quos ita afficiunt, quamuis sæpe immerentes & innoxios, sed ad sui magistri Satanæ imitationem zizania serere gaudent inter homines, Math. 13. vers. 39. Ioan. 3. vers. 10.

ANT. Habéſne tui dicti vel exempla vel argumenta?

THEO. Vtraque. Ac exempla quidem penè infinita etiam quotidiana & quæ verſantur hodie ante oculos. Teſtimonia verò ſiue argumenta certiſſima. Primùm Auguſtinus ipſe inter varios nocēdi modos, quos Sortiariis tribuit tractatu 7. in Ioan. etiam ligaturas recenſet, cuius hæc ligatura ſpecies eſt. Deinde quod eclog. 8. poetarum facilè princeps & ſui ſeculi doctorum doctiſſimus Vergilius idem probat. Eſt enim ex ipſa rerum experientia ſumptum hoc,

Necte tribus nodis trinos Amarylli colores,
Necte Amarylli modò: & Veneris, dic, vincula necto.

Præterea hoc ipſum cōfirmatur cano. Si per. qui eſt poſtremus 33. quæſt. 1. in Decreto. Quòd ſi Sortiarij poſſunt impedire vim animæ nutritiuam, vt latè diſputat probátq; Thomas Aquinas in prima Summa quæſt. 3. art. 4. eadem ratione poſſunt & generatiuam corrumpere, & impedire.

ANT. Eò me adigis, vt quid iam dicam, aut quò me vertam, neſciam.

THE.

THEO. Quid verò, ſi illud etiam addidero, quod longè magis ſtupendum videbitur, quodque tamen Auguſtinus & Apuleius diſertè tradũt? Quanquam ego fieri poſſe pernego.

ANT. Quid illud eſt?

THE. Sortiarios nimirum poſſe mutare homines in alias rerum formas, id eſt, eos in lupos, vrſos, aſinos conuertere.

ANT. Itáne quæſo, D. ille Auguſtinus?

THE. Certè, Antoni. Lege tu librum illius de Ciuitate Dei decimum octauum, capite decimo ſeptimo & decimo octauo, vbi refert Auguſtinus plures tũ ex ethnicis tum etiam ex Chriſtianis qui ita ſe immutatos dixêre, præſertim verò Daniænetum, & Præſtantem quendam, ſed & alios.

ANT. Iſtud quidem fieri non poteſt, vt dæmon vel diabolus quiſquam naturam eſſentiámque noſtram, quam vocant, immutet. Hoc enim ſolius Dei proprium eſt, vti creare naturas, ita eas immutare poſſe. Id quod Satan efficere, neque ipſe per ſe, neque per ſuos illos famulos Sortiarios vllo modo poteſt.

THEO. Rectè ſentis, atque ita etiam

ANT. Habéſne tui dicti vel exempla vel argumenta?

THEO. Vtraque. Ac exempla quidem penè infinita etiam quotidiana & quæ verſantur hodie ante oculos. Teſtimonia verò ſiue argumenta certiſſima. Primùm Auguſtinus ipſe inter varios nocẽdi modos, quos Sortiariis tribuit tractatu 7. in Ioan. etiam ligaturas recenſet, cuius hæc ligatura ſpecies eſt. Deinde quod eclog. 8. poetarum facilè princeps & ſui ſeculi doctorum doctiſſimus Vergilius idem probat. Eſt enim ex ipſa rerum experientia ſumptum hoc,

Nectę tribus nodis trinos Amarylli colores,
Nectę Amarylli modò: & Veneris, dic, vincula nectę.

Præterea hoc ipſum cõfirmatur cano. Si per. qui eſt poſtremus 33. quæſt. 1. in Decreto. Quòd ſi Sortiarij poſſunt impedire vim animæ nutritiuam, vt latè diſputat probátq; Thomas Aquinas in prima Summa quæſt. 3. art. 4. eadem ratione poſſunt & generatiuam corrumpere, & impedire.

ANT. Eò me adigis, vt quid iam dicam, aut quò me vertam, neſciam.

THE.

THEO. Quid verò, ſi illud etiam addidero, quod longè magis ſtupendum videbitur, quodque tamen Auguſtinus & Apuleius diſertè tradũt? Quanquam ego fieri poſſe pernego.

ANT. Quid illud eſt?

THE. Sortiarios nimirum poſſe mutare homines in alias rerum formas, id eſt, eos in lupos, vrſos, aſinos conuertere.

ANT. Itáne quæſo, D. ille Auguſtinus?

THE. Certè, Antoni. Lege tu librum illius de Ciuitate Dei decimum octauum, capite decimo ſeptimo & decimo octauo, vbi refert Auguſtinus plures tũ ex ethnicis tum etiam ex Chriſtianis qui ita ſe immutatos dixêre, præſertim verò Daniænetum, & Præſtantem quendam, ſed & alios.

ANT. Iſtud quidem fieri non poteſt, vt dæmon vel diabolus quiſquam naturam eſſentiámque noſtram, quam vocant, immutet. Hoc enim ſolius Dei proprium eſt, vti creare naturas, ita eas immutare poſſe. Id quod Satan efficere, neque ipſe per ſe, neque per ſuos illos famulos Sortiarios vllo modo poteſt.

THEO. Rectè ſentis, atque ita etiam

alibi ipſe Auguſtinus ſcribit. Quanquam enim qui iſta ſe fuiſſe dicunt, tales ſe opinantur aliquando vixiſſe, falluntur tamen, ſuntq; ea animi deliria & falſæ phãtaſiæ ſiue imaginationes quæ magna vi illuſionis cuiuſdam aut morbi eorũ animis inhæſerũt. Quin tamen ita quoſdam perſuadeat Satan, non diffido. Quod vt faciat, ſopit eorum externos ſenſus & occæcat, tum deinde varias rerum formas obiicit, quas perturbatis iam eorum humoribus & animis imprimit tam efficaciter, vt ſe reipſa huiuſmodi quædam eſſe & fuiſſe credant. Sic medici docent quoſdam eſſe corporis morbos in quibus videmur nobis eſſe lupi, porci, boues, muli, item toti vitrei vel cerei & alia quædam. Vidi etiã qui ſe gallum gallinaceum eſſe affirmaret & deieraret. Quamobrem veriſſima huiuſmodi animi illuſionũ & deceptionum cauſſa quæ tamen Sortiariorum artibus fieri poteſt, ex eo pendet, quòd perturbatis corporis humoribus & temperamẽto animi ipſi hominum quodãmodo immutãtur, & à ſe alienati reddũtur Satanæ miniſterio, ne alia agnoſcant, quæ obiiciuntur. Itaque facilè ſibi perſuadent, qui vexantur ita, ſe tales eſſe, quales

quales ſe dictitant, quæ tamen ſunt meræ Satanæ illuſiones.

ANT. At Nabugadnezar Aſſyriorum rex in brutum animal mutatus eſt, & herbas per ſeptē annos depaſtus, vt eſt apud Danielem cap. 4.

THE. Ita eſt. Sed illud de Nabugadnezar ita intelligēdum eſt, ne mutatam humanam eius naturā in bruti animalis eſſentiā putes aut ſentias. Mutata enim eſt eius conuerſatio, & humanæ ſocietatis amans animus & affectus. Deinde vt id in eo euenisſe concedamus, Dei ipſius omnipotentis & creatoris poteſtate, non autem Satanæ vi, (per quam ſolam Sortiarij operantur) effectum eſt. Poteſt quidem Deus rerū naturas & eſſentias ipſas tollere aut commutare, Satan autem non poteſt. Quare illa etiā falſiſſima cenſenda ſunt, quæ de Lycāthropis quibuſdā narrantur. Quanquā tamen alij id fieri apud Septētrionales populos ſolere affirmāt, veluti apud Boryſtenem Fluuium & Tanaim. Nam quod Varro ſcripſit eſſe in Arcadia lacum, quem qui traiecerint, euadant lupi, ita accipiendum puto, quòd propter metum, quem in traiiciendo periculoſiſſimo illo lacu hominesconcipiūt,

ſibi videantur eſſe lupis. Aliâs, meras nugas & aniles fabulas totam illam narrationem dixerim.

ANT. Hactenus in qua rerum genera Sortiarij graſſari poſſint abundè explicaſti: vnum modò adiice, Cur iſti ipſi impuri homines etiam pios & verè Chriſtianos homines poſſunt intoxicare & venenis ſuis lædere? Id quod verum eſſe certiſſima rerum experientia & quotidiana demonſtrat.

THE. Huius tuæ quæſtionis ſolutio facilis eſt, Antoni. Primũ id fit, quòd Deus iuſtiſſimus ea ratione ſuorum filiorũ peccata punit. Quos enim pios & verè Chriſtianos dicimus, ij non carent ſuis, non tantùm ſæpe infirmitatibus & nævis, ſed etiam ſæpe grauiſſimis criminibus & peccatis, vt docet Ioan. 1. Ioan. 1. verſ. 9. 10. *Si dixerimus quia peccata non habemus, mendacem facimus Deum.* Itaq; illi iuſtè à Deo affliguntur. Præterea hoc crucis genere ſuorum patientiã explorat Deus. Quemadmodum enim Iobum ſeruum ſuum per Chaldæorum hominũ impiiſſimorũ iniurias probauit, ita ſæpe ſuos per Sortiariorum venena & maleficia tentat, ídque in fidelium ipſorum cõmodum & ſalutem.

Nam

Nam, vt ait Paulus Rom. 5. verſ. 3. *Afflictio gignit patientiam: patientia probationem: probatio ſpem, quæ non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Itaque has ipſas afflictiones pij patienter ferre debent, vt ſe Deo ſubiiciant, ipſiúſque voluntati totos conforment.

ANT. Hærebam, vt aiunt, in aqua, faciléque fuit, vt video, eam animi dubitationem tollere. Sed quia cõmodè ad tria illa reſpondiſti quæ poſtulabam, Quid vox Sortiarius ſignificet: Vtrùm quidam ſint huiuſmodi: denique, In quas res ſuas vires artéſque Satanicas exerceant Sortiarij: quæſo, Theophile, vt quartũ caput adiicias, mihíque explices, Qua via & ratione iſti intoxicare vel venenis ſuis vti & ſoleant & poſſint.

CAPVT IIII.

Qua ratione quibúſque modis Sortiarij intoxicent.

THEOPHILVS.

QVid verò, Antoni, túne cenſes me in iſtorum arte tam peritum, támque verſatum, vt

ſingula tibi exponam. Vides quæ fuerit mea initio huius congreſſus ſermoníſque noſtri anteſtatio, me nullam cum Satana, nullã cum Sortiariis ipſis iniiſſe vnquam familiaritatem, quam ne expeto quidem: imò verò nec cognitionis iſtarum rerum laudem mihi vindico. Tamen quantum potero enitar vt honeſto tuo ſtudio ſatisfaciam. Hoc igitur quæris ex me, Qua ratione & via Sortiarij operentur, & venenis ſuis inficiant. In quo primùm reſpondebo illud quod eſt veriſſimum, Hoc totum ab iis opera, inſtinctu, & doctrina miſerrimi & peſſimi illius Satanæ fieri. Hoc enim verè tibi affirmarim, nullum non Sortiarium cum Satana fœdus & commercium iniiſſe, ſéque illi deuouiſſe. In cuius ſuæ addictionis fidem notam à Satana inuſtam & impreſſam aliqua corporis ſui parte geſtant illi, alij quidem ſub oculorum palpebra, alij inter nates ipſas, alij in oris palato, vt ea ratione nobis illa ſit occulta & ignota. Quanquam autem quidam velint non omnes Sortiarios eſſe aliquo ſtigmate à Satana notatos, & compunctos, ſed eos tantùm de quibus ipſe dubitat: quos autem ſibi fidos ducit, eos abſq; nota relinqui: certiùs tamẽ veriúſq;

dixerim

dixerim neminem ex illis esse, cui nõ impresserit sui in eum iuris & potestatis aliquod indicium & vestigium. Quod vt facilè agnoscãt rerum capitalium & huiusmodi scelerũ iudices, id imprimis curant, postquam isti capti fuerint, vt toto corpore tondeantur, nouaculáque abradantur, ne fortè sub pilo corporis celetur hoc stigma. Pactum igitur cum Satana contraxerunt, vicissimque stipulati consenserunt. Satan quidem, vt illi pro Deo se in posterum agnoscant & colant: illi autem, vt eos Satan iuuet & inuocatus adsit. Itaque ex pacto Satan iis succurrit, & ad eorum preces & vota agit: ipsi vicissim eius monitis parent, atque obsequuntur.

ANT. At cùm Satan sit natura sua mendacissimus, imò verò ipsius mendacij parens, státne, obsecro, suis promissis, vt ea etiam impleat, quemadmodũ hîc dixisti?

THE. Non est Satan semper mendax, etsi semper est fallax. Sæpè enim verum dicit, vt eos decipiat qui se audiunt. Sæpe etiam promissa præstat, ne impostorem putemus, imò veridicum. Quando Satan de Christo mediatore nostro dixit, Mar. 2. vers. 24. *Tu es ille sanctus Dei*: verum

dicebat, nec mentiebatur. Animus tamen eius quis tunc fuit? Nempe is, vt qui ista audiebant postea fallerentur. Quando idem de Paulo & Silla professus est Actor. 16. vers. 17. his verbis, *Isti homines serui sunt Dei illius summi, qui annuntiant vobis viam salutis.* Verum quidem dicebat, impostor tamen erat, & eo pacto sibi ad decipiendos homines quærebat aditum. Sic quando implet Satan promissa, fidémque à se datam præstat Sortiariis, hoc agit nimirũ vt eos postea faciliùs tutiúsq; seducat, atque sibi meliùs arctiúsque conciliet & addicat.

Ant. Pergè verò, atque modum per quem illi operantur, expone.

The. Hæc ferè prima est contractus inter eos ineundi ratio. Satan primo loco hoc ab istis exigit, vt planè liberè & apertè vero Deo, rerum omnium creatori, & cœli abyssiq; domino renuntient, sibíque seruiant, qui se tunc non dissimulanter Satanam esse profitetur. Itaque in posterum ab ipsius nutu & voluntate pendeãt, auxilióq; innitãtur. Quæ veri Dei abnegatio & sceleſtissima abiuratio est primus istorum execrãdorum hominum Satanæ conciliandorum gradus & ingressus, primáque

máque iſtius negotij ſtipulatio. Hoc modo & tam fœdo in eius mancipium receptis iſtis, Satan iam notam imprimit vel dentibus vel manu, & liberè quenquam effari iubet, quid à ſe fieri expetat, docétque tutiſſimas & occultiſſimas ſui vlciſcendi, ſi quos oderunt, vias. Itaque pulueres, radices & venena porrigit illis vel ipſe per ſe, vel per alios quos illic habet paratos, vt quem libuerit, impunè & ſecurè intoxicent. Iam verò væcors iſte & nouus Satanæ famulus in ſui obſequij fidem perendie aliquid de bonis ſuis offert & donat patrono, quidam canem ſuum, alij gallinã ſuam, alij felem ſuum. In quo ipſo prioris promiſſionis maior confirmatio ineſt atque ratihabitio, & tetrior veri Dei denegatio. Denique hæc malorum ſumma additur. Sed diffidens Satan de ſuorum conſtantia, aliquanto poſt eos conuocat in Synagogam diabolicam, tum etiam vt ex iis reſciat quàm rectè & diligenter intoxicãdi munus mandatum impleuerint, & quos necauerint. Itaque certis locis conueniũt, non omnes autem ſemel & ſimul, ſed quos illi libitum fuit conuocare, adeò vt in quibus locis ſint coadunandi ipſe deſignet, item qua diei

vel noctis hora. In quo nihil certi conſtitutíque habet. nec enim fiunt iſti conuentus hebdomadatim, mẽſtruatim vel etiã annuatim, ſed quando quotiéſque iſti magiſtro viſum eſt. Sæpe autem ipſe per ſe, ſæpe per alios denũtiat vt conueniãt. Cùm autem per ſe id agit, humana forma illis apparet, aut ſaltem ea, qua dignoſci ab iis poſſit, adeò vt nonnunquam eueniat, vt in eodem hominum cœtu ſolus Sortiarius Satanam pręſentem agnoſcat, cæteri non poſſint, quanquam hominem cernunt aliquem, ſed quis qualíſve ſit prorſus ignorant. Cùm per ſuos diſcipulos & alios Sortiarios euocat, & locus & tempus præſcribitur, ad quod in tam miſeros cœtus & ſynagogas quas Satanica ſabbatha vocant, veniant. Itaque euocati adſunt. Quòd ſi quis eorum itineris longitudinem cauſetur, aut corporis imbecillitatem & laborem, aut denique hominum metum & periculũ, iis omnibus excuſationibus ſatisfacit ipſe. Nam pollicetur in eum locum eos ſe eſſe delaturum, qui non poſſunt per vires corporis infirmas proficiſci: ſæpe ope auxilióq; baculi & virgę cuiuſdã abs ſe datę, aut etiã vi vnguẽti id ſe præſtaturũ & effecturũ docet:

ſæpe

ſæpe deniq; equũ illis offert, quo vehantur. Quòd ſi adhuc metuant, explicat rationem & modũ per quem fiant per totũ itineris ſpatium inuiſibiles, & tutò accedant. Itaque omnem illis excuſationem tãdem adimit, & prætextum, ne ceſſent: & quòd iſta auxilia præbet, ideo facit vt eorũ ſtudioſior amantiórq; eſſe videatur, atque eos magis ſemper ſibi deuinciat & habeat obſtrictos. Ergo cõueniẽtibus illis apparet ipſe, velut eius cœtus antiſtes, variis formis. Aliquãdo enim hominis figura & ſpecie cum iis agit, aliàs hirci turpiſſimi forma, aliàs alia facie. Iuſiurandum autem illi datum omnes tunc repetunt, de ipſo pro Deo agnoſcendo: choreas etiã eo præſultore ducunt, aut circa eum ad turpiſsimas cãtilenas in ipſius tamen laudem & nomen confictas lætiſſimi ſaltitant. Quibus rebus omnibus peractis, quærit ex iis quid iterum à ſe petant, quibus venenis ad homines intoxicandos egeant. Itaque prout eorum quiſque malignum animi ſui in alios votum patefacit, ipſe vindictæ modum ſuggerit. Nam aliis venena confecta & parata præbet, alios docet noua conficere & miſcere. Aliis quaſdam formas & characteres dat, cer-

táque vel verba, vel vnguenta quorum vi quicquid pręſcire velint, vel efficere, voti compotes fore certiſſimè pollicetur. Denique ſi qua in re ſe præſente ſuóq; auxilio egeant affuturum ex pacto promittit. Ergo ij modi, per quos Sortiarij intoxicant, ſunt partim mala venena & manifeſta, quorũ ingredientia, vt vocant, ſunt planè deleteria, & pro lethalibus dãnantur à doctis medicis: partim ſine veneno nobis quidem vel ipſiſmet Sortiariis cognito, quanquã tamen aliquod iniiciunt. Partim etiã nullum viſibile toxicum adhibent ad lædendum, quod eſt duobus illis prioribus modis longè magis ſtupendum. Ergo ſiquæ venena manifeſta & noxia medicamenta iſti infuderint, à medicis deprehendũtur, & talia eſſe demonſtrantur, poſtquam ex eorum cõfeſſione didicerũt quibus rebus conſtẽt & conficiantur. Quæ autem ab iis adhibita ignorantur, & quæ ſint & quibus etiam miſceãtur rebus, non deſinũt tamen ea ipſa lædere. Quemadmodum nec ſi videntur quidem aliquod malum pharmacum non adhibuiſſe, intoxicare deſinunt, veluti cũ ſolo oris halitu id faciũt & flatu, vel intra dentes radicem ſibi à Satana datã tenent

& præ-

& premunt, ſolóque alloquio homines perdunt & necant. Quod autem ipſi ſæpe non attingunt eos, quos tamen intoxicant, mirum videri non debet. Fit enim tunc intoxicatio ab ipſo Satana veneno vel puluere vel radice clanculum iniecta & diffiata iſtis id fieri poſtulantibus. Id quod Satan præſtat ex pacto vti dixi conuento, propter quod quibuſdam in rebus famulatur illis, & crudele miniſterium præbet.

ANT. Totus cohorrui, Theophile, dum illa ſuperiora tam horrenda, támq; verè Satanica enarrares. Totus contremui, & expaui, ita me Deus amet, tam erant ſtupenda. Ergo hæ ſunt Satanæ artes, per quas ſibi Sortiarios addicit.

THE. Sunt iſtæ, Antoni.

ANT. Sed vnde illas tenes aut didiciſti, obſecro?

THE. Ex infinitis penè eorum confeſſionibus conſtantiſſimis & ſimillimis: ex innumeris aduerſus eos iudiciis conſtitutis, ex quibus hæc omnia colligere paſſim licet.

ANT. Verùm tria quædam mihi in tota illa tua ſuperiore narratione abſurda planè videntur, & quæ nemo facilè tibi

concedet.

THE. Quænam autem ſunt illa?

ANT. Primùm quidem omnium mihi tecum conuenit, poſſe Satanam humana forma hominibus apparere. Quod ſi fieri poſſe negemus, tollatur & negetur ille diaboli cum Chriſto congreſſus, de quo ſacra Scriptura teſtatur, Math. 4. vbi Satan Chriſto coram viſibiliter & hominis ſpecie viſus eſt. Secundo loco & hoc facilè tibi conceſſerim, non poſſe Sortiarios boni quicquam à Satana diſcere vel edoceri, ſed quæ ſint infauſti malignique omnino ingenij præcepta, quale illud eſt, ſeipſum vlciſci, intoxicare etiã ignotos, trucidare inopinantes, & omnia hæc clanculum adminiſtrare, nemine conſcio aut percipiente. Sunt enim qui ſeipſos vlciſcuntur, aut qui fratres ſuos oderunt, filij diaboli, vt ait Ioannes, 1. Ioan. 3. verſ. 10. quemadmodum contrà Dei præcepto omnes diligere iubemur, Math. 5. verſ. 44. Hæc duo vera eſſe cenſeo.

THEO. In quibus ergo à me diſſentis, Antoni?

ANT. In his tribus nimirum. Primum in eo, quod ipſi Sortiarij aiunt, & tu quoque eorum confeſſionem ſecutus, ſe verè & reapſe,

& reapſe, id eſt, corporaliter iſtis indictis à Satana cœtibus intereſſe. Secundum in eo, quod dixiſti, eò loci ſæpe ipſos à Satana etiam deferri. Tertium in eo, quod poſtremò addidiſti, Poſſe eos ſine aliquo veneno iniecto homines intoxicare. Neque enim mihi perſuadeo poſſe quicquam meris vocibus, verbis, figuris, vel characteribus lædi, iuuari, vel intoxicari.

THE. Ordine ad illa tria reſpondebo. Et quidem quod ad primum: Nō credis, Antoni, Sortiarios præſentes ſuis iſtis cœtibus & Synagogis diabolicis intereſſe, quanquam de eo glorientur ipſi. Ecquo igitur modo id fieri dicis?

ANT. Sola animi cogitatione & illuſione diabolica, quemadmodum in ſomnis multa nos vidiſſe credimus, & iis locis interfuiſſe à quibus tamen abfuimus: ſæpe nos cōueniſſe, qui longiſſimè tamen à nobis peregrè agebant, etiā plus quàm milliaribus ducentis. Id quod Sortiariis accidit aſtu diaboli, qui ſæpe nos aliis etiam in rebus deludit, adeò vt ſæpe cernere, tangere, palpare ea nos exiſtimemus, quæ nec cernimus tamē nec palpamus. Atq; vt nē me putes ſine ratione

eáque probabili ita ſentire, mecũ faciunt viri pleriq; etiam doctiſſimi ex antiquis. Tu mihi in tota hac quæſtione Auguſtinum ſæpe laudas. At ille ipſe vbi de mutatis hominũ formis agit, veluti lib. 18. de Ciuitate Dei, docet quæ ita fieri creduntur, ita euenire, quòd illa animi facultas, quæ ex quinque præcipuis vna eſt, & phantaſia appellatur, eſtque in anteriore parte cerebri, quòd phantaſia, inquam, læſa ſit & perturbata Satanæ vi, ſenſúſq; externi ſepulti, & mirè ab eodem impediti. Cur igitur idem de hac præſentia Sortiariorum non ſtatuemus? Quòd ſi ebrij homines, cùm in cerebrum eorum tolluntur è ſtomacho calidi vapores, putant ſe ea videre, quæ abſunt: ſi melãcholiæ morbus multa eo morbo ægris perſuadet, quæ neq; vidẽt neque adſunt, æquiori certè ratione deffiniemus, Satanę, qui longè iis ſuperioribus cauſſis potentior eſt ad turbãdas animi vires, illuſione iſta Sortiariis accidere, non quòd reipſa illic ſint præſentes. Poteſt igitur Satan & animi facultates, & corporis vires lædere & vincire, vt docet Thomas Aquinas, & ante eũ Auguſt. lib. 7. de Geneſi ad liter. cap. 11. dixerat. Præterea idem Auguſt. in

qua-

quadam ſua epiſtola ad Nebridium familiarem ſuum, quæ eſt numero 72. diſtinguit tria phantaſmatum noſtrarũ genera. Primum genus eſt eorũ quæ noſtra phantaſia ex rebus ipſis viſis concipit. Secundum genus eorum, quæ ipſa per ſe inuenit, & quibus ſimilia nuſquam antea vel vidit vel audiuit. Tertium genus eorum, quæ ex aliorum ſermone concepta ipſa finxit. Itaque hæc Sortiariorum phantaſmata ex ſecundo illo genere erant, quando ſcilicet phantaſia ipſa per ſe multa excogitat, & inuenit. Quod vt tibi certiùs ex eodem illo autore confirmẽ, idem epiſtola ad Euodium 101. de prodigioſis vīſis ſcribit, quòd quando illa viſa ita viuaciter & efficaciter nobis obiiciuntur, vt nos vidiſſe ea verè credamus, animæ propterea è noſtris corporibus non emigrant, neque peregrinantur in iis locis, in quibus nos tunc putabamus verſari, ſed in corporibus noſtris manent etiam eo ipſo momento, quo illa tam perſpicuè cernebant. Itaque vi obiectorum fit, vt videamus ea. Senſus autem corporei interim ſopiuntur in nobis, vt excitari nullo modo poſſint, dum iſta viſio obuerſatur. Vnde fit vt poſtea

excitati & colloquutos nos eſſe, & bibiſſe, & ediſſe, & vidiſſe illa arbitremur, quòd obiecta ſit animis noſtris viua & efficax earum rerum omniũ ſpecies, qua afficiebamur. Atqui huius rei exempla paſſim extãt etiã apud eũdem Aguſtinum. Nam in epiſtola 100. medici cuiuſdam Carthaginenſis nomine Gennadij meminit, qui cùm dubitaret, Vtrùm poſt hanc vitam altera eſſet ſperãda, in ſomnis tam perſpicuè chorum angelorum & eorum cantus audiuit, vt in cœlis ſe fuiſſe crederet, cuius tamen corpus interea in lecto decubuerat & in cubiculo manſerat, quemadmodum fatebatur ipſe. Item lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 18. refert de alio quodam, qui verè ſe cum Philoſopho Platonico de Platonis ſcriptis in ſomnis contuliſſe cõfirmabat, & ab eo cuiuſdam huius autoris loci explicationem, quam antea ignorabat, habuiſſe. In vitis Patrum, quæ appellãtur, ſcriptum eſt de patre qui non noctu & in ſomniis, ſed media ipſa die, & aperta luce cùm filam ſuam oculis cerneret, ſe vaccam videre videretur, quam tamen alij, imprimíſque Macharius, & hominem & virginem eſſe agnoſcebat & teſtabatur. Quid verò? ipſe tu, Theophile,

nónne

nónne aliquãdo lib.6. Genialiũ dierũ qui ab Alexandro Neapolitano ſcripti ſunt, cap.21. legiſti de reo quodam qui ad inferos ſe deſcendiſſe opinatus eſt, cuius rei teſtimonia ipſi iudici certiſſima indicauit? Arcanum enim quoddam ipſius, quod nulli hominũ notum erat, detexit & aperuit. Quid? in cano. Epiſcopi.26. quæſt.5. qui ex cõcilio Aquileienſi tranſcriptus eſt, nónne apertè pronuntiatur has omnes Sortiariorum voces, & cogitationes vana ſpectra, meráſq; nugas, & animi illuſiones eſſe, quas Satan huiuſmodi rerũ ſummus artifex illis obiicit, cùm tamen eorũ corpora eodem ſemper loco maneãt? Denique vt totum hunc locum tandem concludam, hæc ſunt verba ſiue Auguſtini ſiue alius fuit eius libelli autor, qui de Spiritu & litera inſcriptus eſt. Nam cap.28. ita ait, *Idcirco quædam futura prædicant, & quædam mira faciũt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Vnde quædam mulierculæ poſt Satan conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum deo, vel cum Herodiade & Minerua & innumera mulierum multitudine æquitare, earumq; inſſionibus*

obtemperare. Ipſe namq; Satanas, qui tranſfigurat ſe in angelũ lucis, cùm mentẽ cuiuſque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugauerit, ilico transformat ſe in diuerſarum perſonarũ ſpecies ac ſimilitudines: & mentem, quam captiuam tenet in ſomnis deludẽs, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens per deuia quæque deducit. Et cùm ſolus hæc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, nec in corpore euenire opinatur, idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur, cùm Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes etiã Euangeliſta & Apoſtoli in ſpiritu, non in corpore viſiones viderint. Quid firmius & apertius pro me iam dici poteſt, Theophile, tuæq; opinioni magis repugnãs & cõtrarium? Quibus omnibus ſi mihi abũdè ſatisfeceris, ſubſcribam illi ſententiæ, qua affirmas Sortiarios præſentes in illis cœtibus adeſſe.

THE. Quin hæc res in cõtrouerſiam à multis ſit adducta, nõ diffitebor, Antoni, planéq; viſa eſt quibuſdã incredibilis. Sed etiam tibi dabo hoc quoque, ſæpe ab iis quædã dici quę non fecerint, ſæpe etiam eos opinari & quidem falſò ſe inter eos verſari

verſari & agere, qui tamen ab iis procul abſunt. Hæc ipſe cõcedam non grauatè. Ex eo tamen effici nego quod concludis, nunquam igitur eos huiuſmodi cœtibus & ſynagogis pręſentes adeſſe. Qui itaque tam certè deffiniunt Sortiariorum corpora domi eſſe, dum ipſi ſe in mediis iſtis ſociorum gregibus verſari putant, nimium fidenter loquuntur. Nam ipſa rerum experientia aliud docet. Nonne reperti ſunt plures, qui vana animi curioſitate inducti eos cœtus adiere, qui præſentes corpore iis in locis fuerunt, in quibus iſti Sortiarij coadunabantur, vnde poſtea domum ſuam regreſſi ſunt magno itineris labore, ídque vicinis ſcientibus atque videntibus? Narratur quidam in Ambărrorum finibus, qui hodie Ducatus Niuernenſis dicitur, qui à colono ſuo impulſus eò venit. Narratur noſtra hac ætate alius qui in Pictonum agro cùm amore cuiuſdam primariæ fœminæ (quæ illuc conueniębat, erátque Sortiaria) perditè teneretur, eò etiam acceſſit, vt eam alloqui liceret & videre. Tũ deinde quî fieri poſſet vt Sortiarij ipſi locos notarẽt, perſonas ipſas de vultu agnoſcerẽt, numerũ noſſent, vicinas arbores, ſepes, flumina,

domos distinguerent, si hęc vana tantùm animi spectra fuisse dicantur, neque iis cœtibus ipsi interfuisse? Cur è suis ædibus, cur ex vrbibus summo vespere egrederentur, vt eò cõueniant: cur in itinere conficiendo laborarent: quomodo visibiliter & personaliter, vt ita loquar, ex iis locis reuerterentur, nisi personaliter quoque præsentes illic fuissent, & non sola animi somniatione & imaginatione? Ergo constantes ipsorum Sortiariorum confessiones infinitáque testimonia tibi, Antoni, aduersantur, tuæque sententiæ. At istæ sunt vanæ eorum ostentiones & animi deliria, ais. Sed nimiùm periculosa, Antoni. Tunc enim ista confitentur cùm morti proximi & propter hoc ipsum damnati ad supplicia ducuntur, cùm cruciantur, cùm eos huiusmodi verba iuuare amplius non possunt. Denique vbique ita. Præterea quemadmodum in lib. de Humanitate Christi, scribit pater sanctissimus Athanasius, animi cogitationes vtcunque validæ & profundæ corpora tamen nostra de loco in locum non transferunt, neque alios, qui absunt, attingunt. At Sortiariorum corpora mouentur. Quare fit vt sola animi cogitatione ista

ne iſta iis accidere non ſit credendum. Et quod ad tua argumenta ſpectat, equidem diſtinguendum dico. Quædam ſunt enim de quibus falſò iſti gloriãtur, quòd per rerum naturam ea fieri non poſſunt, quæ tamen à ſe contendunt facta. Huiuſmodi omnia vana animi illuſione illis contingunt. At quò minus illic ſint preſentes, quæ cauſſa, obſecro, quæ ratio, quis rerũ ordo obſtare poteſt, præſertim cùm inde redeant corporaliter & viſibiliter, id eſt, reipſa, atque ab iis locis etiam corpore abfuerint, in quibus antea verſabantur? Nam ille ipſe reus, quem poſtremùm commemoraſti, quique ad inferos iit, abfuit per duos dies, & cùm diligenter in toto carcere perquireretur, tamẽ non potuit reperiri. Ergo quæ cum natura corporum noſtrorum pugnant, ea ſi facta ab iſtis prædicentur, falſa ſunt, & meræ dæmonis illuſiones illa meritò cẽſentur. Qualia ſunt illa quorũ concilium Aquileienſe meminit, veluti equitare in luna, conuenire cum Herodiade, cum Diana, cum Minerua, quæ Paganorum deæ appellantur: alloqui iam mortuum hominem, duodecim illos heroas, quos vocãt, id eſt, Hectorem, Achillem, Rollandum,

& alios ſimiles oculis cernere, & cætera huiuſmodi quę ſunt mera quidem ſpectra & vana Satanæ figmenta, quæ oculis vel animis hominum obiiciuntur. Huius generis ſunt etiam illa quæ tum ex Auguſtino, tum etiam è libro de Anima & Spiritu ipſe adduxiſti, quæ fieri reipſa non poſſunt, quia cum rerum natura eorum implemẽtum & veritas planè apertéque pugnat. Sed hoc quod nos de congreſſionibus Sortiariorũ & coitionibus & modo ipſo cõueniendi affirmamus, quid habet à rerum ordine alienum, aut corporum noſtrorũ vi & eſſentia contrariũ? Deniq; qui tam certò deffiniunt in iis extraordinariis viſionibus, & in raptu atque ecſtaſi animi prorſus ſempérque corpora noſtra abeſſe ab iis rebus quas tunc cernimus, confidẽtiùs ſanè loquũtur, quàm ſanctus ille Dei ſeruus & Chriſti Apoſtolus Paulus, qui de ſuo raptu (quanquam is ab eo genere fuit diſſimilis de quo nũc loquimur. Nam Dei ipſius, non autem Satanæ manu & potentia euenit.) ſed ille de ſuo raptu loquens 2. Corinth. 12. verſ. 3. ſic ait, *Et noui huiuſmodi hominem (an in corpore, an extra corpus neſcio: Deus nouit) raptum fuiſſe in paradiſum & audiſſe ineffabilia verba, quæ*

ba, quæ non liceat homini loqui. Hæc ſunt, Antoni, quæ tuæ dubitationi, vt credo, ſatisfaciũt, eãq; tibi iã, vt ſpero, explicabũt.

ANT. Imò verò eorum ipſorũ corpora in eodem lecto & cubiculo deprehendũtur & eſſe & manere, à quibus tamẽ oportuit abeſſe procul, ſi reuera & perſonaliter in quem alium locum ipſi veniſſent.

THE. Perſtas etiam, Antoni, in ſententia. Quam vt planè refutẽ hoc pernego, quod ais, & vt verum & cõfeſſum tibi ſumis, Vera eorũ corpora percepta eſſe in lecto & cubiculo, dum illi ſe abfuiſſe dicebant. Fuerunt enim potiùs corporũ quædam ſimulacra à Satana ſuppoſita, & effigies obiectæ, quàm vera Sortiariorũ corpora. Non venit in mẽtem, obſecro, quid Michol vxor Dauidis fecerit, & excogitarit, cũ fugã mariti ſui celare vellet & patrẽ Saulem, & patris ſeruos, qui eũ ad cædem quærerẽt? Nónne legiſti, quod eſt ſcriptũ 1. Samuel 19? quẽadmodũ illa aſtutè quidem, nõ tamen Satanica arte nec Sortiariorum more, pro Dauidis corpore ſtatuam ſuppoſuerit, cui culcitram ſubiecerit, veſtimentis etiã ornarit adeò doctè & ſcitè vt verè Dauidem illic eſſe crederẽt, qui ſimulacrum ita apprimè adornatum

ipsis oculis viderant. Sic Satan vt nos celet suorum discipulorum absentiam, pro vero eorum corpore, quod abest, sæpe falsum nobis illud inquirentibus substituit. Ex quo fit, vt plerique existiment Sortiarios iis cœtibus non interesse σωματικῶς, quos se adiisse tamen contendunt, quia falsa & à Satana supposita in lecto aut cubiculo eorum simulacra pro veris corporibus accipiunt & vident. Sed qui ita iudicant, grauissimè falluntur.

ANT. Teneo quid dicas. Sed quod secundo loco à me propositum est, dissolue. Fieri enim mihi non videtur posse, vt aliquãdo à Satana Sortiarij eò loci deferantur, quod tamen dixisti.

THEO. Quid tu? nonne verum censes quod & Math. 4. vers. 8. & Luc. 4. vers. 9. scriptum extat de Christo, eum à Satana in pinnaculum templi Hierosolymitani è deserto fuisse translatum?

ANT. Imò verissimum. Sed Dei voluntate id factum est, fuítque hæc tota res extraordinaria.

THE. Facilè hoc tibi concedo. Sed eadem Dei voluntate iustóque eius iudicio fieri dico, vt diabolus Sortiarios ita possit contrectare, deferre, & vehere, vt eos omnino

omnino in eius potestate esse appareat. Quòd si tam sanctum & impollutum corpus, quale fuit Christi, ausus est Satan attingere, in quod nullum ius illi propter peccatum fuit. Si potuit idem Christum ipsum sublimem corripere & per aërem deferre, non reformidat audax ille aggressor Sortiariorum corpora contrectare & baiulare, quando illorum & corpus & animũ suum esse iampridem agnoscit. Quòd si Deus in Sortiariorum animos dedit Satanæ potestatem, vt à fide abducerentur, multò magis eidem in eorum corpora hoc daturus, vt cõtrectentur & gestẽtur. Multòminùs enim Deus animas quàm corpora hominũ concedit Satanæ, quod Iobi exemplo confirmatur, Iob 2. vers. 6. Denique hoc onus vehendorum & deferendorum Sortiariorum non sem per sibi sumit Satã, sed aliquãdo tantùm, & cùm omnem effugiendi congressus excusationem illis vult esse adeptam.

Ant. At mirum ipse horrorem incuteret, si eos attingeret aut contrectaret.

The. Verum dicis, si quidem ea forma qua diabolus est, illis videretur aut occurreret, quæ est certè quidem teterrima & formidabilissima, sed alia specie

alienóque vultu ſeſe iis offert. Qua enim angelus eſt, videri non poteſt. Sed quemadmodum cùm primùm eos aggreditur & affatur, humana effigie aut alia tolerabili & cõſueta illis forma id facit: ita cùm eos deferre parat, ſe in equi vel muli, vel auis, vel alterius animalis ſpeciem trãsfigurat. Quid verò? Nonnunquam etiã defert, neq; videtur tamen ab iis ipſis. Nam baculum offert, quem tibiis inſerant, certáque verborum precatione in ipſius nomen cõcepta (quam imperat & docet) baculus iſte eos vehere & geſtare cẽſetur eò loci, quò deueniendum eſt, itáque iis perſuadet, tanquam à baculo portentur, cùm ipſe interim eos vehat. Cùm ſit enim naturę angelicæ, imòverò aeris princeps, vt ait Paulus Epheſ. 6. verſ. 12. mirũ videri non debet, ſi ea operetur quæ nos nullo modo poſſumus, agátq; longè, quàm nos, & celeriùs, & agiliús.

Ant. Fama quidem de Brunone quodam Abbate accepi, qui temporis momento ex Inſubria Romam à diabolo delatus eſt: item de Theophilo quodam, de quo eadem narrantur. Sed quid tu, Theophile, iſtáne etiam vera eſſe iudicas?

The.

THE. Veráne ſint quæ de duobus iſtis feruntur, nec ſcio, nec admodum curo: Sed hac ratione me in mea ſententia confirmo, quòd ſi Satan, Dei conceſſione, poteſt corpora noſtra lædere & interficere, id quod ex hiſtoria Iobi & aliorum colligitur: multò magis eodem Deo cõcedente poterit ea portare, ſubleuare, contrectare, & quemadmodum lupus ouem à ſe correptam agere. Nec propterea tamen Satan cenſendus eſt equus, mulus, aut iumẽtum, quale tunc oculis videtur. Sed ſi quemadmodum Paulus docet 2. Corinth. 12. verſ. 14. ille ſe transformat in angelum lucis, multò magis multóque faciliùs harum rerum vultus induit, quia non tam facilè virum Dei imitatur, quàm muli ſpectrum poteſt repræſentare. Alexander igitur ille Neapolitanus, quẽ teſtem antea pro te laudaſti, lib. 4. Genial. dierum cap. 19. ſcribit de Thoma quodam monacho, qui vulgò verax vir habitus eſt, eum narrare ſolitum cùm fortè in aliquem ex fratribus monachis acerbiùs excanduiſſet, & in eo animi æſtu in ſolitudinem ſe ſubduxiſſet, Satanã humana ſibi forma apparuiſſe, eúmque per longum ſpatium comitatum, dum multa

persuadere conaretur. Et cùm ad fluentũ quoddam magnum in eo deserto tãdem deuenissent, addebat se à Satana arreptũ & in humeros sublatum traductum in alteram fluminis ripam fuisse. Ex quibus omnibus apparet nouũ omnino non esse, si quosdam deferat Satan animo sibi eos vel lucrandi vel fortiùs obstringendi.

ANT. Atqui vix fieri posse videtur vt tam citò transferat, præsertim in tam longinquum locum in quem se conuenisse aiunt.

THE. Antea quid de Christo ipso apertè scriptum sit, Luc. 4. vers. 5. dixi, eum à Satana temporis puncto traductum Hierosolymas, ipsíque ostensa esse omnia regna mundi. Itaque, Antoni, quomodo tandiu de hac re dubites omnino non video, cùm tãta sit vectoris huius, id est, Satanæ celeritas, & in agẽdo vis & potẽtia. Nihil enim hũc impedire potesteorũ, quę nobis festinãtibus obstant. Neque illi laborioſum aut arduum est currẽti aërem diffindere, quemadmodũ nobis. est enim angelicæ & subtilissimæ naturæ, non autem corporeæ, quia spiritus est. Quamobrem Augustinus in lib. de Diuinatio. Dæmonum cap. 3. scribit eum cursus celeritate

leritate ſuperare velociſſimos homines, vel etiam animalia quælibet, aues adeò ipſas. Cuius ſententiam amplexus Thomas Aquinas in Summa quæſt.110.quæſt. 3. ſcribit corpora ipſa Satanæ cedere, inter quæ ſe celeriùs ideo mouet, ne illi eunti &progredienti obſtent. Ac ne amplius de tota hac re ſis dubius, Antoni, aut animi anceps,afferam tibi etiam profanorum ſcriptorũ tum dicta, tum etiam exempla:ne hæc poſterioribus tẽporibus à ſolis Chriſtianis credita exiſtimes. Eſtne, obſecro, quicquam in tota Romanorum hiſtoria notius, quàm raptus ille Romuli primi Romæ vrbis parentis & cõditoris? Atqui ille à Satana ſub teſtibus multis raptus eſt propter horrendas diuinationes,ſuperſtitiones,latrocinia,&mulierum raptiones, quas ipſe induxerat iuſſerátque. Quanquam enim alij aliter de eius obitu ſcribunt,Plutarchus tamen autor fide digniſſimus, & inter Græcos Latinóſque ſcriptores diligentiſſimus & veriſſimus ſemper habitus, ſic de eo narrat. Certo nimirum quodam die eum à Satana in aerem toto Roma.populo ſpectante ſublatum & abreptum. Ac à Satana id factũ eſſe variæ rerum circunſtãtiæ,

quæ ab eo cõmemorantur, demonſtrant. Igitur magna procellæ & aeris tempeſtas coorta præceſſit, tantæq; tenebræ, quãtæ noctis eſſe ſolent, tum tonitrua horroris plena, adeò vt vniuerſus populus, qui illic erat collectus his tantis terroribus conſternatus trepidiſſimè diffugerit: Atque hoc quidem certiſſimum raptus corporis à Satana facti exemplum eſt. Quod etiam fieri poſſe aliis duobus exemplis & confirmat & illuſtrat idẽ Plutarchus, Ariſtei nempe Proconeſienſis, & Cleomedis Aſtipaleenſis. Nam Ariſteus tẽporis momẽto à dæmone raptus eſt è taberna fullonia, & traiectus in Italiæ vrbẽ, quæ Crotona nominatur. Erat autẽ ea in Calabria ſita, vbi cum multis eſt collocutus. Cleomedes autem tanta mole corporis quãta gigas & homo violẽtus, cũ aliquot pueros miſerè & crudeliter occidiſſet, ab eorũ patribus cõquiſitus in vaſtiſſima quadã arca ſe, vt occultaret, arctiſſimè concluſit. Ea autẽ ſtatim à patribus iratis reperta & effracta Cleomedes tamẽ nõ eſt illic inuentus. Inde enim à dæmone ſubductus & tranſportatus ſtatim fuerat. Adducerẽ in mediũ Alexãdri nomine Sexti Papæ Romani raptũ, qui in ore omniũ eſt, & conſtantiſ-

ſtantiſſimè fertur à Satana factus. Sed vereor ne id Paparũ odio me dicere exiſtimes, quibus certè quidem minimè fauco. Quare ex his omnibus iam illud cõcludi poteſt, eſſe facillimũ Satanæ, qui natura ſua Angelus eſt, noſtra corpora abrepta aliò trãsferre & traducere, idq; etiã temporis puncto. Ad quod comprobandum etiã illud, quod in hiſtoria Suſannæ verſ. 35. de Habacuc ſcriptum eſt, poſſem tibi cõmemorare. traditur enim è Iudęa Babylonẽ ab Angelo trãſuectus, idque etiã momento. Sed te in meam ſententiam planè tranſiiſſe nunc arbitror.

ANT. Feciſti tu quidem, Theophile, vt iam mihi nutet animus, nondum tamen omnino impuliſti. Quod feceris, ſi huic poſtremæ quæſtioni meæ feceris etiam ſatis. Cur igitur ſi quæ dixiſti, vera ſunt, vnguentis & oleis quibuſdam eos vti iubet quos ipſe vehit? nihil enim neceſſe erat.

THE. Acrem te ſententiæ tuæ propugnatorem video, quando ita inſiſtis ſingulis quæſtionibus: dicã tamen quod tibi petis explicari. Ac primùm ne tibi perſuadeas Satanam præcipere omnibus Sortiariis, vt iis vnguentis vtantur. Id enim

quibuſdam tantùm imperat, quos videt aut ad audendũ timidiores, aut delicatiores ad tolerandum formidabilem illum ſuum attactum, quales fœminæ vel etiam viri quidam. Itaque ſtupefacit eorum ſenſus iis medicamẽtis, quibus vngi præcipiũtur, ne dum ferũtur ſentiãt doloré, vel horreant ipſius manus & raptũ ſuum. Nec enim vnguẽta iſta aut olea huiuſmodi quicquam ad motũ aut iter peragendũ poſſunt vel pertinẽt vlla ex parte: ſed adhiberi tamen iubentur, vel vt ea ratione eos detineat auocétq; à cogitatione contactus ſui: vel ſi certè proſunt, eatenus id faciunt, quatenus per ea ſenſus corporis conſepulti iacẽt. Itaque Satan ipſe interim eos aſportat. Quanquã & aliud quoque ſtudet in eo Satan, nimirũ vt ſacroſancta eccleſiæ Sacramẽta à Deo inſtituta adumbret & perfidè imitetur, quò magis miſeri illi Sortiarij & velint & aſſueſcãt ipſi cõfidere & eum admirari, & tantæ poteſtatis ergò venerari, cùm tamen reuera ipſe ille ſit, qui eos portat & ſubcollatos baiulat quò ſunt transferendi.

ANT. Atqui, Theophile, alius qui volet talem ſibi famulum quærat, ego certè recuſo & toto pectore auerſor.

THE.

THE. Et ego ipſe, Antoni. Sed iam éſtne tibi perſuaſum quod dixi?

ANT. Penè quidē. Tertiæ modò obiectioni & animi mei dubitationi reſponde.

THE. Ecquæ verò illa eſt?

ANT. Non videntur mihi Sortiarij poſſe intoxicare quenquam niſi adhibito & iniecto ab ipſis veneno. Incantationibus enim, figuris, verbis, conſecrationibus, deuotionibus, aut characteribus meris & ſolis, niſi aſpergatur quoque venenum, eos lædere poſſe, non fit mihi veriſimile. Si igitur Satan illis porrexit venenum, aut miſcere docuit illud quod adhibēt, quin facilè illi iam intoxicare queāt, non dubito. Quin etiam eorū maleficiorum ſit Satā artifex peritiſſimus nō nego. Rerum enim creatarum vires & naturas apprimè nouit. Id quod etiā Auguſtinus lib. 3. de Diuinat. Dæmonū teſtatur. Sed quòd iidem nullo veneno, puluere, radice adhibita lædere aut intoxicare quenquam poſſint, non poſſum in animum inducere meum. Nec enim verba, numeri, figuræ, verborum certa forma, certíſque præcationum & præſcriptis formulis de murmurationes, item characteres ad inuenenandos homines ſunt inſtituti, ſed

ad alios & dissimiles planè vsus, quemadmodum pater Irenæus lib.2. cap.40.& 43. apertissimè demõstrat. Nec ille homo vir Christianus, sed etiã tam vanam quorundam sententiam alicubi irridet Aristoteles autor ethnicus, nedũ vt eam nos Christiani homines comprobemus. Præterea illud ex certissimis Physicæ sciẽtiæ regulis deffinitur, Nullam omnino actionem sine medio interueniente, & extremis rei patientis applicato fieri posse. Exempli caussa, Cùm me impellis, manus tua me attingit : cùm ab igne calefio, ignis primùm aërem calefacit, aër autem me. Id quod nullo modo interuenit, cùm perverba aut characteres, aut figuras, aut verborũ certas formulas intoxicatio fieri dicitur. Itaque Plinius scriptor in omni penè rerũ genere versatus, lib.28. Natur. Histor. cap.2. ista fieri posse apertè, & omnino mecum pernegat.

THE. Iam verò longè doctior mihi videris, An oni, quã antea & initio sermonis huius nostri, vbi primarũ scholarum tantùm memineras: nũc etiã te summum Physicum exhibes, facisque vt difficilius certamen ingrediar : tuæ dubitationi tamen respondebo. Negáne, Antoni, quod est scri-

est scriptum Psal. 58. vers. 5. 6. de serpēte? & ita Bucchananus poëta Christianus suauissimè cecinit,

Lingua venenum pestifera gerunt,
Auréſque occludunt consiliis, velut
Obturat aures callida aspis,
Quæ magicos metuit susurros.

ANT. Minimè id quidem.

THE. Ergo negare non potes quin sono, verbis & incātationibus Magi & Sortiarij noceant, & aliquid efficiant.

ANT. At ista non nisi medio quodam adhibito fiunt.

THE. Hoc verum est, quod dicis. Interuenit enim & modus & medium aliquod, illúdque consentaneum & aptum ad ista omnia maleficia perpetranda: sed ab ipso Satana adhibitum, non nobis, non ipsi Sortiario notum. Efficit igitur Satan, id quod ego tecum affirmarim, vel venenis iniectis vel alio modo, quanquam nobis admirabili & inuisibili, quæcunq; solis istis figuris, verborum formulis & characteribus videntur euenire.

ANT. Quomodo id?

THE. Primùm ex fœdere & pacto Satan illis inuocātibus & adiurātibus adest, & obsequitur, implétq; ipse quæ figura-

rum verborũ istorũ aut characterũ vi & energia effici posse promisit, tũ vt verus, tum etiã vt potẽs appareat, & illa, quæ demonstrauit, magnæ esse potestatis & momẽti planè persuadeat. Qua ratione & fortiùs sibi obstringit vanos istos homines, & ad se religiosiùs colendũ impellit. Atq; in creaturas trãsfert apertè diuinæ maiestatis & potẽtiæ munus, quò homines Deũ lubentiuss deserere, ipsis autẽ creaturis obstupescentes adhærere, id est, veri idololatræ tandem euadere velint. Præterea hoc modo simiarum more vera illa Sacramenta quæ Deus dedit ecclesiæ suæ, imitari studet, & in contemptum adducere, pariáque ipse facere videtur posse, denique in ipsa signa rei signatæ vim & effectum traducit.

Ant. Non fiunt igitur ista solis verbis, solísve characterum formis, sed etiam mediis quibusdam venenis vel occultis illis quidem, à Satana tamen adhibitis & modo etiam ignoto quem nec Sortiarios ipsos docuit.

The. Rectè, Antoni, intelligis. Est enim Satanę in eo suo scelere tegendo, artificióq; celãdo summa fraus. Itaq; ipsius cum Sortiariis pactum conuentũ ei simillimum

limũ mihi videri ſolet, quod latrones duo in ſyluis graſſantes inire ſolent. Illi enim vt tutiùs lateãt, & vt cautiùs atq; faciliùs inſidias iter facientibus ſtruant, ita agũt, & conſentiunt inter ſe, vt eorum alter in ipſo itinere appareat, alter in ſyluis abditus lateat, qui tamen ad certum quẽdam ſibilum & ſignum de quo inter eos conuenit, excitatur, & trãſeuntem viatorem indicatum iugulat, quanquam prior ille etiam ſceleris ſocius & conſcius quo inſtrumento id ab altero factum ſit, ſæpe neque viderit ipſe neq; ſciat. Alio etiam exemplo idem illuſtrari atque tibi explicari poteſt. Solent homines nobiles qui cum aliis graues inimicitias exercent, adiungere ſibi ſeruos audaciſſimos, eóſq; habere comites, quibus cùm innuerint certa quidem, ſed inter eos ſolos nota ratione, tunc illi ſibi indicatos & infeſtos dominis ſuis adoriuntur, etiam ſæpe abſente, aut non ſpectante domino qui id facere tamen iuſſit. Eodem modo Satã ad ſigna illa conuenta adeſt, & promiſſum ſuũ præſtat, idémq; exequitur quod Sortiarij volunt, vt eos magis magíſque ſemper habeat obſequentes. Itaq; hoc dicam amplius, etiam has figuras & characteres

ipsa per se nihil nisi mera nugamenta & ludicra oculorum spectacula esse, quæ à pessimo præceptore proposita miseros illos detinent, nec rationem huiusmodi euentus aliam veriorémque exquirunt, quanquam hæc ipsa nullius sint momenti ad id efficiendum quod conantur, nec ab ipsis Sortiariis intelligatur, quid quantúmque prosint. Sed quemadmodum ludiones & circulatores quidam qui mira in medio circo facere videri volunt, varia manuum gesticulatione, multísque verbis profusis aures & oculos spectatorum occupant & obtundunt, ne percipiant qua ratione pro duobus cippis tres aut quatuor, quos inter digitos occultabãt, fuerint statim substituti (quod omne tamen sola manuum subtilitate fit:) Sic Satan suis, quos à diligentiore istarum rerum inquisitione arcere vult, vana ista figurarum, & verborum figmenta & spectra siue spectacula obiicit, vt iis obstupefacti retineantur, neque diligentiùs altiúsque, cur hoc fiat, perscrutentur: quæ tamen non sunt ex vllo causarum genere ad huiusmodi euentus comparata.

ANT. Quanam igitur ratione Satan ipse operatur, dum incantationibus aut

super-

ſuperſtitioſis charactẽrum deſcriptionibus aut certis precationum formulis agere videtur, iam mihi, Theophile, expone.

THE. Hoc ipſum ſtudeo. Ac primùm illud conſtituo habeóque apud me certiſſimum, Antoni, Satanã non niſi & per cauſſas & per modum naturalem efficere quicquam poſſe. Nam quicquid ille vel ipſe per ſe, vel per ſuos & Magos & Sortiarios facit, aut omnino mera animi oculorúmve illuſio eſt, aut verus cauſſarum tantùm naturalium effectus. Aliud enim aut potentius agere nihil quicquam poteſt.

ANT. At nónne miracula etiam facere, quemadmodum loquitur Paulus 2. Theſſal. 2. verſ. 9. & in Apocalyp. 16. verſ. 14. dicitur?

THE. Quid verò, Antoni, appellas miraculum?

ANT. Voco miraculum opus aliquod, quod contra vim ipſis rebus naturalibus à Deo inſitam efficitur, quemadmodum cùm ferrũ enatat ipſum per ſe ex aqua, quod in hiſtoria Eliæ narratur 2. Reg. 6. verſ. 6. quando lapis inſidet aquæ, cùm aqua in vinum reuera conuertitur, cùm

mortui verè, non autem fictè excitantur, & reuiuiſcunt.

THE. Verè tu quidem, Antoni, & propriè deffiniſti quid ſit miraculum. Nam quemadmódum Auguſt. ſcribit, id tãtùm miraculũ dici debet, quod omnes omniũ rerum creatarum vires ſuperat, nec ab iis effici poteſt. Itaque miraculũ ſolius Dei potentię opus eſt, quod eſt eo nomine dignum & propriè appellãdum. Paulus autẽ & Apocalypſis hac voce iis locis quos tu laudaſti, tam ſtrictè támq; anguſtè nõ vtuntur, ſed latiùs pro omni eo opere, quod & nouum & mirũ hominibus videri ſolet, quãquam & modo & ex cauſſis etiã naturalibus producitur. Vnde vox illa Miraculum pro eo accipitur ſæpe, quod rectiùs Mirum dixerimus. Nam quod ad miraculum, quemadmodum tu ipſe illud & verè quidem deſcripſiſti, à Satana fieri certè quidem minimè poteſt.

ANT. Quid igitur? éſtne aliqua inter Mirum & Miraculum differentia?

THE. Latiſſima, ſiue rem ſiue nomen ipſum ſpectes. Iam enim quod ad vocem ipſam, aliud eſt Mirum, quòd σημεῖον & θαῦμα à Græcis ferè appellatur: aliud autem Miraculum, quod θέρας. Vnde voces iſtas

istas distinguit lib.3.de Trinita. Augustinus. Est igitur Mirum,opus non vulgare illud quidem & cõmune, sed tamẽ quod per causſas naturales efficitur & producitur:quanquã eæ sæpe nobis sunt omnino ignotæ, aut paucis tãtùm cognitæ, vel etiã ea via &ratione fit,qua nos homines vti, etiã in eadem aut simili re neq; solemus neq; etiã didicimus.Exempli causſa, cùm magnus ille & ingeniosus artifex,atque etiã summus philosophus Archytas Tarentinus ligneam columbã per aerem volantem ostentaret, erat ea quidem res mira,non tamen miraculum. fiebat enim iste motus in corpore ligneo certis æquilibriis,certáque linearum ratione & artificio,& cõstitutione tam arcta, vt vna alteram attraheret. Itaque totum hoc fuit naturale ópus. Cùm idem Archytas efficiebat, quod in vita Marcelli scribit Plutarchus, dum in Sicilia obsiderẽtur Syracusæ,vt adolescens vnus naué onerariam ingẽti ponderis vnco traheret & attolleret,mirum opus erat,nõ miraculũ. fiebat enim per causſas naturales & cochleas, ex Mathematicorũ regulis.Sic docti medici multa mira efficiunt, sic hodie Mechanici qui dicuntur, nulla tamen mira-

cula. Itaque quoad ea quæ mira dici possunt, Satan quidem facilè & nullo negotio multa efficit. Longéque excellentiora quàm illa quæ nos homines possumus, quia illius præ nostris, & vires & ingeniũ est longè præstantissimum. Nulla tamen miracula idem facit.

ANT. Cur ita?

THE. Propter varias rationes, imprimis autem tres. Ac prima propter naturæ ipsius Satanæ præ nostra excellentia. Est enim angelicæ & spiritualis naturæ: nos autẽ & terreni & carnales sumus. Quamobrem multa potest quæ eadem nõ possumus. Secunda verò propter motus & actionũ ipsius celeritatem. Puncto enim temporis tantum itineris & viæ conficit, quantũ nos graues & lenti vel sex diebus possemus. Quare momento temporis ex hoc loco in illum etsi lõgissimum fertur, quia ne aër quidem illi obsistit. Tertia autem propter variam rerũ naturalium cognitionem, longámque experientiam quam nactus est, cui nostra cõparata planè ignorantia est. Quare fit vt etiam in rebus naturalibus & sciat & efficiat quæ nos non assequimur.

ANT. Cur autem, vt vis, vera miracula operari

operari Satan non poteſt?

THE. Primùm quòd in miraculo verò edendo, oporteat deſtruere & abolere à Deo datam iam rebus ipſis naturam. Id quod Satan nequit. Solius enim eſt Dei, vti condere & creare, ita euertere & abolere naturam rerum. Secundùm, quòd in miraculo ſit neceſſe nouas vires & proprietates rebus ipſis inferere. Id quod ille nullo modo etiam poteſt. Eſt enim verus Deus ſolus proprietatũ, quę rebus inſunt, autor & creator. Tertiùm, quòd verũ miraculum eſt huiuſmodi opus, quod rerum omnium creatarũ vires & potentiã excedit, quamlibet ſint illæ excellẽtes. Quare Petrus Act. 3. verſ. 12. cùm claudum illum ſanaſſet & verè miraculum edidiſſet, ita inquit, *Viri Iſraelitæ, quid miramini ſuper hoc, aut quid intentos oculos in nos habetis, quaſi propria vi aut pietate effecerimus vt hic ambularet? Deus Abrahã, Deus Iſaac, &c.* Quibus verbis, vt vides, demonſtratur vnius Dei proprium eſſe factiẽdorum miraculorum poteſtatem.

ANT. Atqui Angeli benedicti, Apoſtoli, multíq; etiã viri pij miracula fecerunt.

THE. Deo quidem operante in illis fecerunt miracula. Ipſa enim poteſtas quæ

illa efficit, in vno Deo reſidet, penes enim vnum eſt, nec in creaturã vllam vnquam trãſportatur. quia vt eſt apud Iſaiam, gloriam ſuam ſibíque propriam nunquã dat alteri Deus. Itaque illi, quos proximè cõmemoraſti, boni angeli, apoſtoli, prophetæ & fideles homines, fuerũt in edendis miraculis, quæ feciſſe dicũtur, Dei tãtùm inſtrumẽta, & ea quidẽ merè paſſiua, non autẽ actiua, vt vocãt: nec ſequitur tñ q; ſi in miraculis Deus eſt vſus illis ſuis ſeruis: Satana quoque vtatur, & per eũ miracula facere velit. non vult enim Deus, ídq; iuſtè, gloriam ſuã diabolis & Satanæ cõmunicare ea menſura, qua Angelis beatis & ſanctis hominibus cõfert. Id quod vel éx eo ſatis cõſtat, quòd Moſes & Aarõ ſerui Dei fecerunt verè miracula, quæ tamen Pharaonis Magi, quanquam exercitati in Satanicis artibus diſcipuli & præſtãtiſſimi ipſius miniſtri, efficere nunquã potuerunt, agnouerúntque ipſi ſolius Dei digito præſtari, & omnem vim naturæ longè ſuperare, vt eſt ſcriptum Exod. 8. verſ. 18. Atque huius inter Satanam & veros Dei ſeruos diſcriminis, diuerſíq; Dei conſilij, hæc ratio eſt, quòd Satan in edendis miraculis non ſpectat Dei gloriam: at boni angeli

angeli & ſancti viri eò ſolùm reſpiciũt & tendunt. Itaque miraculorum Dei inſtrumẽta ſæpe hi ſunt, iſte autem nunquam. Et quanquã illud verum eſt, Satanã nihil omnino poſſe, niſi quãtum, & quando & in quibus rebus Deus ipſe illi concedit: tamen rerum ordinem à Deo cõſtitutum neque euertere, neque immutare poteſt, neque tanta illi poteſtas à Deo tribuitur, neq; etiã vt per alias res, quàm naturales, operari valeat, etſi ſæpe quidẽ nobis ignotas, deinde etiã quas ea celeritate impellit, vt totum ipſe opus miraculum nobis eſſe videatur. Citò enim colligit ea media eáſque cauſſas, quibus agit. Verbi gratia, ſtatim nubes congregat, vnde emittit pluuiam: cõfeſtim cogit & ſpiſſat aerẽ, vt ex eo condenſatũ quoddã viſibile corpus & ſpectrũ nobis obiiciat: venena momento miſcet, vnde lædit. Continuò ea repręſentat aut fugat quę petuntur poſtulanturq; ab eo. Præterea ita celeriter hæc omnia efficit, vt mira nobis videatur iſtarũ rerũ celeritas, quæ tamen ſingula per cauſſas naturales fiunt. Quare quemadmodum antea dixi, figuræ, delineationes, ſoni, incantationes, deniq; certarũ precum & murmurationes ſuperſtitioſæ, non ſunt

rerum à Sortiariis effectarum cauſſæ, ſed tantùm promiſſionis à Satana illis factæ ſymbola & arrhabones. Itaq; facit Satan ipſe, quæ illi conantur & quæ putãt ſe iis rationibus præſtitiſſe & effeciſſe. Ipſe enim hoc ſymbolum inſtituit, quod inutile non vult videri, aut abſurdum & nugatorium. Itaq; vnius Sataną opera huiuſmodi omnia fiunt & eueniunt. Nec in eo vnius Hieronymi qui de eo ambigit, ſentẽtia nos mouere debebit. Nã nutat ipſe, & cõtra hũc apertè ſentit Ioan. Chryſoſtomus in ſuis homeliis in epiſtolã Pauli ad Galat. cap. 3. verſ. 2. item & alij nõ minoris autoritatis. E recentioribus etiam quid doctiſſimus ille Theologus Petrus Martyr in 1. Samuel. cap. 28. ſcribat, ſciũt omnes. Quare vt ſemel concludam, omnia hæc ex pacto agit Satã. Eadem etiam ratione fit, vt diaboli à Sortiariis coniurentur, vt aiunt, & exorcizentur: aut euocentur, aut aduocentur & adſint præſentes & colloquantur, quòd ipſi hoc ſignum & ſymbolum conſtituerunt, ad quod ſe repræſentarent, aut abigerentur. Hac ratione Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex, & magnus, ſi quiſquam alius, Magus & Sortiarius, ſæpe ſæ-

pe ſæpius cum diabolis & congreſſus eſt & collocutus, quemadmodum in ipſius vita autor grauiſſimus Plutarchus ſcribit. Cùm autem, Antoni, tribus illis tuis dubitationibus reſponſum ſit, quid reſtat amplius?

ANT. Quæro ex te, Vtrùm omnia Sortiariorum venena ſunt lethalia, & mortis periculum inducunt?

THEO. Cur à me hoc ſcire vis, quod ne ipſi quidem illi ſciunt? Solus enim Deus id nouit, in cuius manu mors & vita noſtra ſita eſt, non in Sortiarij, non in ipſius diaboli poteſtate, quemadmodum Eccleſiaſtici cap. 8. verſ. 9. eſt ſcriptum. Ipſe quidem Sortiariorum animus & affectus in eo varius eſt: ſæpe enim vt noceant tantùm ad tempus, venena ſua infundunt: ſæpe autem vt ſint prorſus læthalia. Itaque minis territi conantur ea extinguere & tollere ab iis quibus iniecerunt, & operam Satanæ propterea implorant, ſed tamen ſæpe non poſſunt adimere, quicquid tentauerint, quòd aliter de nobis Deo viſum ſit. Ille enim terminos vitæ noſtræ conſtituit, qui præteriri non poſſunt, vt eſt Iob 14. verſ. 5.

ANT. Quid præterea, Theophile, poſſúntne poſtquam in poteſtatem iudicum venerunt, & in carceribus ipſis vti ſuis illis venenis, & nocere?

THE. Si dicam quod ſentio, poſſe eos reſponderim, ſi modò cum ſuo Satana communicent. Si quæris quod hominum vulgus ſentit, non poſſe. Ergo ſi liberè & commodè poſſent & venena ſua habere, & cum Satana colloqui, quemadmodum aliàs ſolēt, & cùm ſunt domi ſuę, poſſe eos etiã in medio carcere intoxicare dixerim. Nec enim impedit vel iudicis autoritas ipſa per ſe, vel locus. Cuius meæ ſentẽtiæ fidẽ facit, q, Sortiarios multos Satã etiam in ipſo carcere ſtrangulauit, & ad necem vſque pugnis mulctauit, quòd etiam iam à iudicibus dãnatos & in carcere vinctos, ad mortem & ſuſpendium adegit. Cuius rei infinita penè exẽpla tibi cõmemorare poſſum. Sed duabus tamẽ de cauſſis vidẽtur mihi Sortiarij in carcere cõſtituti nõ intoxicare. Prima, quòd commodè illic venena ſua habere nõ poſſunt. Secunda, quòd liberè cùm ſuo artifice & doctore Satana cõmunicare non audent. Se enim putant obſeruari, & vincti ſunt, & nõ niſi per carceris cuſtodem, id eſt, teſtem adhibitum

bitū ſua venena habere poſſunt. Id quod maximè timēt, ne à iudice deprehēdantur. Quare ferè non ſolent dū ſunt in carcere quenquā lædere Sortiarij. Vnde prudētes & ſeduli iudices maximè dāt operā, vt dum ab iis non ſperātur aut exſpectantur, adſint tamen, vt eos obſeruent. Denique verentur Sortiarij ne iam vincti conuincātur vti ſuis venenis, quod facilè fieret. Eſt enim hominum genus & timidiſſimum & ignauiſſimū Sortiariorū, quod Deum reiecit. itaque plurimum ſibi proſpicit & cauet.

ANT. Certè, Theophile, in tuam me ſententiam planè adducis. Itaque iam & Sortiarios eſſe credo, & intoxicare poſſe, & infinita illa maleficia, quæ commemoraſti perpetrare. Sed qua tandem pœna digni ſint tam ſcelerati homines, & in Deū perfidi & nefarij, obſecro te, expone.

CAPVT V.

Qua pœna digni ſint Sortiarij.

THEOPHILVS.

NOn eſt meum, Antoni, leges condere aut promulgare vllas, quod reges, & in quaq; ciuitate

principes soli possunt. Deinde ita vsus & mores hominum iam obtinuere, vt scelerũ pœnæ propè omnes sint arbitrariæ. Id tantùm igitur respondere possum, Sortiarios tãquam publicos humani generis & illius autoris Dei hostes, esse quoque publico omnium hominum & ordinum odio dignissimos. Sunt enim à fide scleratissimi apostatæ, Dei potentiæ perfidi abiuratores, rei læsæ Maiestatis diuinæ, transfugæ teterrimi, proditores Dei fœdissimi, assectæ diaboli turpissimi, denique diabolici venefici & impostores. Quare & vt veneficus & vt apostata puniri à magistratu rectè potest Sortiarius, quia & Deum deseruit suum creatorem: & in Satanæ partes & castra manifestè transiit. Vnde fit, vt lege Dei Sortiarius morte damnetur, Deut. 18. vers. 10. & alibi inter grauissima teterrimáq; scelera recensetur 1. Sam. 15. vers. 23. Sed & sancta patrum concilia ecclesiastica eosdẽ execrantur. Velut Constantinopolitani concilij secundi artic. 60. 61. & 26. quæst. 1. 2. 3. quę sunt iuris canonici leges. Iure autem ciuili Romanorum hæc hominũ genera grauissimè puniuntur. Lege enim Iulia de veneficis, capitis pœna in eos sancita est.

est. Sed nec ea contẽtus imperator Leo, ipse nouella authentica cõstitutione sua 65. eosdem grauiori pœna affecit. Denique nemo vnquam fuit tum veterum tum etiam recentiorum hominum rectè sentiens & sanus, qui non fateretur hos esse pessimos omnium mortales, itaque pœna acerbissima dignos semper iudicaret.

Ant. Demiror igitur quomodo etiam hodie existant iudices quidam tam molles, & parum toti humano generi beneuoli, vt vereantur, vel nolint tam horrendas feras, quales Sortiarij, è medio tollere, & si quando in eorum manus inciderint, punire.

Theo. Miror & ipse, Antoni, qui certè ostendunt hac sua animi leuitate, quàm verè Deum contemnant, sintque ipsius cultus & honoris magni spretores & aperti, cuius acerrimos & coniuratos hostes deprehensos impunitos dimittunt, & sinunt superstites viuere. Sed quid restat, Antoni, quod ex me scire cupias?

CAPVT VI.

Vtrùm liceat homini Christiano Sortiariorum opera & auxilio in morbo aliísque rebus vti.

ANTONIVS.

VTrùm homo Christianus possit salua animi pietate & cõscientia eorum auxilio vti in morbo curando quẽ vel ipsi vel eorum socij immiserunt, aut cuius se remedium scire profitentur. Denique vtrùm eorum opera iustè vti possimus, siue in publicis siue in priuatis rebus commodi alicuius gratia, veluti in bello ipso.

THE. Tandem, Antoni, longiùs me protraxisti, quàm primùm instituissem. Sed quia hoc argumentũ iam sum ingressus, ídq; ipse, cui nihil denegare possum, petis, dicam nõ grauatẽ. Ac primùm quidem non fuerunt de eo eædem omnium hominum sentẽtiæ, ac ne legum quidem ipsarum. Nam à quibusdam hominibus inducta est hæc distinctio damnabilis, vt Sortiariorum quosdam bonos, quosdam malos appellarẽt. Quoad leges, nõ omnes inter se cõsentiũt, inter quas tamẽ diuina semper

ſemper vna & eadem fuit, ſibíq; ipſa conſentiens. Eos enim vbique dãnat & punit. *Veneficum*, ait lex, *viuere nõ ſines*, Exod. 22. verſ. 18. Leges autẽ humanæ variæ extant, ſibíq; etiã nõnunquã cõtrariæ. Nã quãdiu Reges & qui rerũ ſunt potiti, idolis ſeruierunt, etiã Magorũ & Sortiariorũ opera & auxilio ſunt ſine animi ſcrupulo vſi: quorũ exemplũ ſubditi poſtea ſecuti, & ipſi paſſim eos homines quanquã impuros in pretio & vſu habuerunt. Id quod adhuc fit à Barbaris quibuſdã gentibus & idololatris, quales quæ ad extremũ Septentrionem & Orientẽ habitãt, & in regno quod dicitur Cambalu, vbi Magnus ille Tartarorum Chanus & rex ſedem habet. In omni Perſarũ imperio etiamnum hodie iſtorũ hominũ artes & induſtria probatur. Fuítq; ſæpe habitũ inter ethnicos homines pro ſumma doctrinæ laude, ſi quis peritus Magiæ cenſeretur. Apud Ægyptios, vt apparet ex Scriptura Exo. cap. 3. proculdubiò laudabãtur. Romæ etiã Imperatores quidã Magiæ ſtudio ſe dediderũt, & Sortiariorũ operã adhibuerũt. Nero Imperator, quẽadmodum in eius vita Suetonius ſcribit, ſummus inter Magicæ ſciẽtiæ magiſtros habitus eſt, quãquam tñ poſtea huius artis vanitate depre-

henſa totum hoc ſtudiũ abdicarit & dãnarit, vt C.Plinius tradidit. Adrianus quoq; Imp. Nerone poſterior (quod in ipſius vita ſcribit Dion hiſtoricus) huic arti operã dedit,atq; etiã Sortiariorũ opera ad ſanandam hydropiſin in quã inciderat, vſus eſt. Hunorũ gens vniuerſa, quẽadmodũ ſuprà ex Gregorio Turonenſi commemoraui,in bellis gerendis procurandáq; victoria eorundem auxiliũ adhibuit. Cyprianus ipſe, qui poſtea Chriſtianus factus eſt,& epiſcopus Carthaginẽſis,antequã ad fidẽ Chriſti cõuerteretur,huic ſtudio &addictus & intentus admodũ fuiſſe legitur,quod poſtea ſummo Dei beneficio abiurauit repudiauitq;. Quæ omnia exẽpla ſatis oſtendunt, quàm fuerit inter profanos & veri Dei ignorãtes homines in pretio horũ hominũ opera, aut certè non dãnata nec improbata vanitas & impoſtura, cùm ea vulgò in vſu eſſet. Sed cùm in huius auxilij & artis cura & miniſterio multa vana, multa abſurda,multa etiã viſu horrenda deprehẽſa eſſent, tũ propter dæmonũ inuocationes, tum etiã miros hominũ iſtorum geſtus & ſuperſtitiones,paulatim etiã ſuboleſcente fide Chriſtiana, factũ eſt vt Romanorum imperatorum legibus poſtea non licuerit paſſim

passim Sortiariorum hominũ opera vti, sed demum si ita publica quædam vel priuata vtilitas suaderet. Itaque in Codice Iustinianeo lib. 9. tit. 18. l. iiij. sic scriptum est, quæ est lex à Constantino Magno edita. *Eorum est scientia punienda & seuerissimis meritò legibus vindicãda, qui Magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliti aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur. Nullis verò criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocẽter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis, grandinisque lapidatione quaterentur, quibus non cuiusquam salus aut æstimatio læderetur, sed quorum proficerent actus, ne diuina munera & labores hominum sternerentur. Datum X. Calend. Iun. Aquileiæ, Crispo & Constantino Coss.*

ANT. Mira quidem lex, Theophile, & pernicioſa parúmque Chriſtiana, ſi modò eam Imperator Chriſtianus Conſtantinus primus tulit & promulgauit.

THE. Imò verò ſic mihi perſuadeo, Antoni, nondum tũc verè fide Chriſtiana imbutũ fuiſſe Conſtãtinum, cùm illã ſcripſit. Vide enim quantũ Magis & Sortiariis tribuit. Vult enim vt eorũ arte liceat vti, modò commodo aliquo id fiat. Id quod ſanè non concederet, ſi eſſet ipſe Chriſtianus. Itaque ea lex à Leone poſtea non tantùm emẽdata, ſed omnino antiquata eſt. Vetat enim ne quacunque occaſione iis vtamur, totúmq; hoc Sortiariorũ miniſteriũ impoſturam & fallaciã appellat. quã poſteriorẽ legem tanquã ſanctiorẽ ſummus omnium

hominum consensus postea comprobauit. Augustinus, cuius verba extant descripta cano. Admoueant. 26. q. 7. docet istorum auxiliū merā deceptionē meráſq; Satanæ insidias esse. Deniq; cap. 2. tit. De Sortilegis. Extra in Decretal. hoc ipsum dānatur. Quorum omnium iudiciorum ratio est certè quidem æquissima.

ANT. Quænam verò illa est?

THE. Quòd nullum nos cum Satana commerciū habere oporteat, siue id directò & mediatè, vt loquūtur, siue indirectò aut etiā immediatè fiat: nec eiusope, re, aut consilio adiuuari vllo modo debeamus. Est enim verus Deus ad quē nobis est semper & in omni afflictione recurrēdum. Cur enim, de quo stomachabatur & rectè quidē Elias propheta 2. Reg. 1. vers. 3. à Beelzebub consilium & auxiliū petimus, cùm sit Deus in Israel? Ergo ita Deo adhærere atque ex eo pendere nos oportet, vt nulla ratione nulloq; modo vel Satanā ipsum, vel ipsius ministros vllos (quales Sortiarij) approbemus, ambiamus, affectemur, quēadmodum monemur Psal. 81. vers. 11. Neq; enim duobus dominis seruire possumus, Deo nēpe & diabolo. Quare huic renuntiandū planè est, vt illi omnino & soli adhæreamus.

ANT.

ANT. At istorum auxilium & sæpe rectè succesſit atque feliciter.

THE. Infirma est ista ratio & prorsus inualida. Dei enim præceptum potiùs spectandũ est, qui nos quacunq; de causſa ad Sortiarios ire vetat, vt est Deut. 18. vers. 10. Quid enim aliud agit ea via Satã, quàm vt nos à veri Dei metu abducat, ad se autẽ traducat? Namq; quicquid auxilij ab eo accipimus, vt corporibus nostris medeamur, cedit in animarum nostrarum pestẽ & perniciem. Se enim separãt à Deo homines hoc modo, quæ vera animorum mors est. Vnde fit, vt omnis illa Satanæ Sortiariorúmque opera & auxiliũ sit lethale animæ venenũ, quod cane peius & angue, vt dicitur, fugiendũ est. Sed quòd quibusdã feliciter ea res ceſſisse dicitur, id quantulũ est, & quàm rarò accidit? quãdo è decẽ qui ad eiusmodi auxiliũ confugerũt, vix ac ne vix quidem vnus reperiatur q̃ opẽ senserit. Deinde ista non ex succesſu, sed ex Dei præcepto sunt statuẽda. Nam & qui furatus est, sæpe lautiùs viuit. probãdúmne propterea furtum erit? Ergo vt omnes qui hoc remediũ tentarunt, bene semper habuerint, ídq; concedatur, quãdo aperta est de eo adhibẽdo Dei prohibitio, ne hoc quidem oblatum

nobis acceptare debemus, nedũ vltro ipsi quærere. Si quãdo enim ad alterius, quàm vnius Dei auxilium cõfugimus, prodimus in eo turpissimã animi nostri diffidentiam, infidelitatem, rebellionẽ atq; etiam sceleratissimũ numinis Dei contẽptum. Quibus vitiis & malis ipsius iram, imprimis autem mortem æternam in nos attrahimus.

ANT. Quid igitur? nullóne modo Sortiariorum auxilio & opera licet nobis vti, vt aliquod nostris malis remedium adhibeamus?

THE. Quidã in eo distinguunt. Si enim id fieri à nobis velit & iubeat magistratus, nos tunc salua conscientia eorum auxilio & remediis vti putant posse. Aliter autem, neque concedi, neq; etiam esse fas contendunt. Itaq; quando magistratus ipse iubet eos opem ferre nobis, non autẽ ipsi eorum opẽ imploramus, in eo à nobis dicunt non peccari, si eos admittimus. Quòd si ad eos ipsi vltro recurrimus, tunc imploramus, aiunt, eorum opem, iis blãdimur & applaudimus, & amicè ad nos inuitamus. In quo grauiter peccatur. Sed si nobis non petentibus id fieri ipse magistratus velit & imperet, tunc penè inuiti eorũ auxilium sentimus, in quo caremus omni animi scrupulo

pulo & culpa. Interuenit enim magiſtratus tanquam Dei ipſius autoritas, cui parere oporteat, quia à Deo habet imperiũ. Hoc igitur eſt iſtius diſtinctionis fundamentũ ſiue firmamentũ. Sed quàm ſit illud infirmũ, imò etiã & vanum & falſum, vide, Antoni. Primùm, vetat generaliter Paulus Rom. 3. verſ. 8. ne vnquã malũ faciamus, vt inde bona eueniant, quacunque tandem autoritate id facere iubeamur, ſiue iudicis & magiſtratus, ſiue alterius cuiuſquã. Deinde argumẽtari, credo, licebit nobis à pari. Si iudex & magiſtratus idola colere iubeat, ſi furari, ſi mœchari, Satanã amplecti, poſſumúſne ea tunc facere ſalua conſcientia, quia iubet magiſtratus? Nemo certè, quẽadmodum puto, ſanus vnquam cõceſſerit. Cęterùm cùm idẽ magiſtratus iubet vt Sortiarius Satanica ſua opera nos iuuet, & vt ipſi nos ea ratiõe curãdos prębeamus, illíq; cõmittamus præcipit apertè, idq; facimus: perpetramus, aſſentimúrq; malo. Itaque ne ſi per totum quidẽ vitæ curriculum nobis ægrotis in lectulo decũbendũ eſſet, ad huiuſmodi opẽ & artes Satanæ recurrendum eſt, etiãſi velit & imperet magiſtratus etiã ſummus. Neq; enim iſtud fieri poteſt, quin Satanæ vires agnoſcamus, cuius auxilio

vtamur, & acquieſcamus, cui tamen per baptiſmum noſtrum omnino atque iampridē renuntiauimus. Nec verò eſt in poteſtate Satanæ efficere vt vel viuamus, vel moriamur, ſed ſolius Dei. Hoc quidē conſuli & concedi poteſt, Quòd ſi qui Sortiarius eſſe dicitur, poteſt nulla ſuperſtitioſa ratione nullóq; cum Satana cōmercio, ſed ex medicorum regulis & præceptis conceſſiſq; medicamentis nobis mederi, tunc eius manu, opera, & auxilio vti ſaluo Dei metu nobis licere. Cùm enim quæ offerun tur remedia nihil habent damnatū aut cōtagionis cum Satanæ artibus, ſed innitūtur cauſſis veris & naturalibus, idq; cōſtat, tūc ea acceptare poſſumus, non ſpectato, ſi vel vir vel fœmina, ſi vrbanus, vel ruſticanus ea porrigit, applicat, aut didicit. Nam nec omnes qui hoc Sortiarij crimine apud vulgus prægrauātur, ſunt tales, & ſæpe quidā immeritò in ſuſpicionem iſtam venerunt. Quāobrē hoc ſit tandē cōcluſum & effectū ex ſuperiorib⁹, neq; debere, neq; oportere nos Sortiariorū opera vti, niſi & ipſi in eorum numero eſſe velimus, Deúmq; verū & Saluatorē noſtrū abnegare, quoties aliquod cū Satana cōmercium habēt, aut ab eo remedij ſui cognitionē poſtulāt & accipiūt.

CA-

CAPVT VII.

Qua ratione nobis à Sortiariorum artibus & maleficiis cauere posſimus.

ANTONIVS.

QVid igitur, Theophile, qua tandē ratione nobis cauere ab iis poſſumus: aut ſi ſemel intoxicati fuerimus, curabimur & ſanabimur?

THE. Quod ad curationē intoxicationum, Antoni, hoc poſt Auguſtinum affirmare non dubitabo, medicos etiam doctiſmos magna ex parte in iis morborū generibus cæcutire remediáque ignorare, tam ſunt illa mira, noua & occulta. Ex Satanæ enim officina prodeūt, & eius artibus iniiciuntur, quæ vt plurimum ſunt nobis mortalibus ignotæ. Nec tamē medicinæ auxilium in iis ſpernendū eſt, imò verò ſedulò adhibendum, omnia tentanda quæ ars illa præcipit, ex eius cōſilio agēdū, vt ſi Domino placuerit, priſtinā valetudinē recipiamus. Poteſt enim ille iuſtis illis remediis benedicere, & nos in integrum vt antea reſtituere. Nam & ars medica Dei donum eſt erga homines ampliſſimū, vt eſt Eccleſ. 38. verſ. 2. cuius magna ſunt effecta: & ſæpe

antea atque etiam nunc, Deo concedente, multos huiuſmodi intoxicatos illa ſanat. Quòd ſi poſtquam omnia legitimè explorauerimus, non ſuccedit, ad Sortiarios tamen nullo modo cõfugiendum eſt, neque malo nodo malus, vt aiunt, aut etiã peior cuneus quærendus, nec vt corpus ſaluum habeamus, debemus animum perdere. Id quod hodie faciunt tamen nimiùm multi impij illi quidẽ & perfidi. Quid igitur? Patienter Dei auxilium expectandum eſt, ab eius prouidẽtia dependendum. Nos igitur illi totos cõmittamus, ardẽter inuocemus, & ſuſpiremus ad eum, vera animi conuerſione ad eum accedamus. Ille enim ſuccurret quãtum nobis ad ſuam gloriã animæq; noſtrę ſalutẽ vtile eſſe viderit. Deniq; hoc tandẽ animo habeamus perſuaſum, eũ eſſe vnũ qui in manu ſua mortis & vitæ noſtræ exitus ingreſſúſque, vt loquitur Scriptura, habet, quod vt certiſſimè credamus, eſt etiã ſæpiſsimè à Dei Spiritu repetitũ Pſal. 37. verſ. 5:27. verſ. 14:50. verſ. 15. Eccl. 8. verſ. 8. Pſal. 68. verſ. 21. Scit igitur ille quo modo in nobis glorificari velit, qđ, quãtumq;, vitæ noſtræ tẽpus cõſtituerit & eſſe debeat, & quatenus nos interim caſtigari oporteat. Itaque eius ſapientiſſimo conſilio acquieſca-

quieſcamus. Nec enim tentatio pluſquam humana nos correptura eſt, quẽadmodum ille pollicetur 1. Corinth. 10. verſ. 13. Quando enim cum huiuſmodi malis conflictamur penè immedicabilibus & deſperatis, maximè ex Dei verbo conſolationes ſunt quærendæ & nobis proponendæ.

ANT. At quo pacto iſtorũ hominũ furorem & ingeniũ euitare tãdem poterimus?

THE. Nullum eſt aduerſus eos medicamentum, Antoni, nulla potio, nullũ præceptũ quod de ea re, quã quæris, certũ diffinitũq; ſit, hoc vno excepto, vt nos ardẽtiſſimè quotidie ſingulíſq; momẽtis, vitámq; noſtrã Deo Opt. Max. parẽti noſtro precibus cõmendemus, ſiue mane è lectulo ſurgẽtes, ſiue cũ cubitũ diſcedimus. Etqa impij illi Satanicíq; homines nos & dũ bibimus, & dũ edimus, & dũ incedimus aſtutè & clã intoxicãt, oportet ex præcepto Pauli, nomine Dei priùs per Chriſtũ inuocato hæc omnia agere, nõ autẽ eo prætermiſſo quid tẽtare aut aggredi. Nã ſi nos in Dei tutelã cõmiſerimus, qui eſt ſummus rex, pater proſpiciẽtiſſimus, & qui Satanã ipſum eiúſque vires frenat & cohibet, angelorũ exercitũ nobis ad cuſtodiã circumfundit. ſi inquã, ille pro nobis eſt, quis nocebit? Quod

ipſum teſtatur Scriptura, *Si Deus eſt pro nobis, quis contra nos?* Rom. 8. verſ. 30. Itaque imprimis diligẽtérq; meditãda eſt illa Dei promiſſio dulciſſima & excellẽtiſſima, quę nobis per dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum facta, extat diſertiſſimis verbis in Pſal. 91. ita à Bucchanano expreſſa:

Si protegendam conſilio Dei
Credas ſalutẽ, rem, ſobolem, donum,
Inſana cùm ſors intonabit,
Si Domini fugias ſub vmbram,
Securus omnem fer violentiam
Sortiſq; mortiſq;, et terrificas minas
Contemnes, ſecurus tumultum
Deſpicias creperi duelli:
E fraude cæca te Deus eximet,
Frangetq; caſſes inſidiantium.
Nec ſæuiens latè venenũ
Lethiferæ patiere peſtis.
Expandet alas te ſuper, & ſuis
Pennis fouebit rebus in aſperis:
Certúſque promiſſæ ſalutis
Sub clypei latitabis vmbra.
Nec te nec ædes vis propius tuas,
Nec dãna tãgẽt. Nã Deus angelos
Cuſtodiæ tuæ ſalutis
Præficiet, vigilſque ad omnes
Motus, viarum qui referent moras:
Qui per ſalebras te manib. ferãt,
Ne ſaucietur pes recuſſus
Obiicibus ſcopulorum acutis.
Securus atras inter & aſpides
Deges, &c.

Atque hic eſt veriſſimus tutiſſimúſq;, meo quidem iudicio, modus per quem nobis ab iſtis caueamus. Quanquã nõ caret ratione quod quidam conſulunt, ne facilè ab iſtis lædamur, nobis non eſſe familiariter cũ iis cõuerſandũ, neq; eos admittẽdos, quãquã illi nos aſſectentur nobíſq; paraſitẽtur. Eſt enim hoc genus hominũ adulantiſſimũ & diſſimulãtiſſ. qui pręceptoris ſui Satanæ ingeniũ imitati iis ſuauiter blandiũtur, quos conantur & ſtudent crudeliter & perfidè interficere. Denique hoc quoq; remedium

& con-

& consilium tanquam optimum à me habeto, ne isti noceant: nimirum, Monendos esse rerum capitalium iudices omnes, præsertim verò summos & qui Parlamentorũ consiliarij siue senatores appellantur, vt prætermissis vanis quibusdã & curiosis de ea re quæstionibus, toti in eo sint, vt diligenter istos inquirãt, deprehensos seuerè castigent. Nec enim sæuior aut tetrior vlla humani generis pestis esse dicive potest, quàm sunt Sortiarij, quos lex postrema tit. De maleficis, Cod. vult à quouis agnitos cõprehendi & in iudicium & vincula deduci, tam horrendũ hoc crimen semper visum est. Atque vtinã, Antoni, vt qui legum condendarũ ius & potestatem à Deo sunt adepti, ita in legibus suis posuissẽt, vt summa de istis tam apostatis & sceleratis hominibus statuẽdi potestas cuiq; in suo territorio iudici esset cõcessa, ne lõga illa iudiciorum tela & variarum appellationum siue prouocationum, quas interiiciũt, ambitu & anfractu tandem è iudicũ manibus elaberentur. Id quod euenit. Nam summa potestas cõcessa est cuiq; prouinciæ præsidi de latronibus & iis qui ex insidiis nos aggrediũtur, quos assasinatores vocãt, statuẽdi. cur non igitur & de iis criminibus siue

prouocatione vlla iudicādi? Quando lōgè peius, longéque intolerabilius crimen eſt eius qui veneno occidit, quàm qui gladio: eius qui clam, quàm qui palā & apertè nos inuadit. Hoc poſtremū eſt, Antoni, de quo pro tota huius noſtræ diſputationis coronide te monitū velim, Omnes iam ex ſuperioribus omnibus perſpicere & intelligere debere quantū nos Deo cōmendare debeamus & aſſiduè, ne in iſtorū hominū & maleficorū laqueos incidamus, néve ab iis lædamur. Sūt enim hoſtes & tectiſſimi. Quēadmodum etiā de eo gratias eidē Deo agere debemus, quòd nos à tātis Satanæ tā infeſti aduerſarij technis defendit, ne in eun dē cū Sortiariis errorē & nominis ipſius ab iurationē miſerè corruamus. Deniq; vides ipſe, Antoni, quātis cū laudibus ſummi illius cęleſtiſq; parētis infinita tū bonitas, tū etiā prouidētia erga genus humanū admirāda ſit, celebrāda atq; etiā prædicāda. Ac bonitas quidē ſumma in eo, quòd cùm tam multi omni tēpore fuerint Sortiarij, qui tā nefariè perfidéq; eum apertè denegarint, Satanā pro Deo elegerint, vniuerſum orbē prorſus funditúſq; iam non perdiderit, id quod iuſtiſſimè potuit. Prouidentia autem admirabilis, quòd cùm Satan tam ſtudioſè conetur

conetur homines à ſua ſalute, quæ in Deo eſt, abducere, & tam potẽter támq; aſtutè etiam operetur, tamen Deus maiorem hominum numerũ etiamnum hodie mera ſua gratia ab iſtius inſidiis cõſeruarit, iſtius vires cohibuerit, conſilia diſſiparit, denique effecerit efficiátq; vt ſanior numerus vincat, cuius terrore impij illi cohibentur, ne lædant quantum velint, nec etiã electi ipſi & filij Dei propterea à fide dimoueantur, ſed cõſtanter perſeuerent. Soli autem Deo immortali, omnipotenti, benigniſſimo, laus, honor & gloria in æternum. Amen. Nunquidnam etiam ampliùs à me petis, Antoni?

ANT. Nihil quicquam. Abunde enim in toto hoc argumento mihi ſatisfeciſti, cuius tanti beneficij nomine ſummas tibi gratias ago. Itaque vale, Theophile.

THE. Et tu quoque, Antoni.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 11. *linea* 10. *lege* matæologias *p.* 48. *l.*19. animum *p.*56. *l.*13. eculeis *p.*60. *l.penult.* agnoſcant, quàm quæ *p.*75. *l.*3. noſtrorum *p.*76. *l.*25. ret, ſibi vaccam *p.*77. *l.*26. dea *p.*80. *l.*14. oſtentationes *p.*94. *l.*3. ille tantùm vir *p.*98. *l.*6. momenti *p.*103. *l.*23. propriam *p.*125. *l.vlt.* ſine

prouocatione vlla iudicādi? Quando lōgè peius, longéque intolerabilius crimen eſt eius qui veneno occidit, quàm qui gladio: eius qui clam, quàm qui palā & apertè nos inuadit. Hoc poſtremū eſt, Antoni, de quo pro tota huius noſtræ diſputationis coronide te monitū velim, Omnes iam ex ſuperioribus omnibus perſpicere & intelligere debere quantū nos Deo cōmendare debeamus & aſſiduè, ne in iſtorū hominū & maleficorū laqueos incidamus, néve ab iis lædamur. Sūt enim hoſtes & tectiſſimi. Quēadmodum etiā de eo gratias eidē Deo agere debemus, quòd nos à tātis Satanæ tā infeſti aduerſarij technis defendit, ne in eun dē cū Sortiariis errorē & nominis ipſius abiurationē miſerè corruamus. Deniq; vides ipſe, Antoni, quātis cū laudibus ſummi illius cęleſtiſq; parētis infinita tū bonitas, tū etiā prouidētia erga genus humanū admirāda ſit, celebrāda atq; etiā prædicāda. Ac bonitas quidē ſumma in eo, quòd cùm tam multi omni tēpore fuerint Sortiarij, qui tā nefariè perfidéq; eum apertè denegarint, Satanā pro Deo elegerint, vniuerſum orbē prorſus funditúſq; iam non perdiderit, id quod iuſtiſſimè potuit. Prouidentia autem admirabilis, quòd cùm Satan tam ſtudioſè

conetur

conetur homines à ſua ſalute, quæ in Deo eſt, abducere, & tam potẽter támq; aſtutè etiam operetur, tamen Deus maiorem hominum numerũ etiamnum hodie mera ſua gratia ab iſtius inſidiis cõſeruarit, iſtius vires cohibuerit, conſilia diſſiparit, denique effecerit efficiátq; vt ſanior numerus vincat, cuius terrore impij illi cohibentur, ne lædant quantum velint, nec etiã electi ipſi & filij Dei propterea à fide dimoueantur, ſed cõſtanter perſeuerent. Soli autem Deo immortali, omnipotenti, benigniſſimo, laus, honor & gloria in æternum. Amen. Nunquidnam etiam ampliùs à me petis, Antoni?

ANT. Nihil quicquam. Abunde enim in toto hoc argumento mihi ſatisfeciſti, cuius tanti beneficij nomine ſummas tibi gratias ago. Itaque vale, Theophile.

THE. Et tu quoque, Antoni.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 11. *linea* 10. *lege* matæologias *p.* 48. *l.*19. animum *p.*56. *l.*13. eculeis *p.* 60. *l.penult.* agnoſcant, quam quæ *p.*75. *l.*3. noſtrorum *p.*76. *l.*25. ret, ſibi vaccam *p.*77. *l.*26. dea *p.*80. *l.*14. oſtentationes *p.*94. *l.*3. ille tantùm vir *p.*98. *l.*6. momenti *p.*103. *l.*23. propriam *p.*125. *l.vlt.* ſine